Центральный ...

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

Сердало

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ШИНАРА, 3 ФЕВРАЛЬ, 1987 ШУ. ★ № 15 (7361). ★ Мах 3 кеп.

Керттердар—бехктокхам бовзаш хилар

«Эргалонаш яр — шаьрача новкъа гIолла безама дIа-хьа ахар дац. Из — урхе, цхьайолча хана саг ца кхаьчача моттигашка йода урхе», аьннад КПСС ЦК Генеральни секретара М. С. Горбачева январски Пленуме доклад еш. Даьсса хабараши ца эша трафареташи цIеньаь дIа а йоахаш, таханарча хано дIадеххача тайпара производствана ше дIалуш хила веза хIаравар — кулгалхо а болхло а. ХIаьта кулгалхоех лаьца дувцаш хилча ала деза из духхьал дика специалист хиларах доалаш дац тахан. Из хила веза технологи йовзарал совгIа, нахаца Iимерза, цар дагара дар ховш, нах оарцагIбаха ховш вола саг.

Къайла сенна кхухьаргда из, цкъаза нийслу укх тайпара нах. Юххьаьца дика говзанча, къахьегамхой принципиальни новкъост хинна саг моллагIча коллективана керте оттаваьчул тIехьагIа кураваьле, ше мел даьр могийтарг ма дий, аьле талхаш. Вахара а балха а опыт йоккхагIа йолчар аьннар дIатIаэца тигац цу тайпарча наха. Иштта нийсделар тха коллективерча цхьан новкъостаца а. Болх беше а техникум а яьккха, дика дIаволавеннавар Л. Магомадов. Тха участке мастералла оттавир Лаьча. Цхьа шу мара дацар цо тхо долча къахьега. Массехк бутт балале мича яхар ца ховш дIаяьлар цох яьхка дика оамалаш. «Со» аьнна хета волавелар. Телхайора къахьегама дисциплина — шийна дагадехача мара участке хьавагIацар.

ДIаваккха вийзар «кулгалхо». Дика вовзаш хьинззацар тхона из. Цу тайпарча нахах тийша хила йиш яц коллектив, яхийта да из. Нийса да вай парте дIадехар: кадрай бехктокхам лакхбе беза массе а звеньяшка.

Тха бригадерча наха керттера лерхI хIара гIишлонхо, моллагIа болх цо бой а, лакха санхетам болаш, инициатива йолаш, шийна тIалатта бехктокхам бовзаш хилар. Къамаьла а доацаш, гIулакхаца жоп луш хила веза тахан вайх хIаравар вахаро дIадехача чоалхане декхарашта. Из да керттера дар.

I. ЦЕЧОЕВ,
ДСК монтажникий бригадир, РСФСР заслуженни гIишлонхо.

ЭРГАЛОНАШИ ЯРИ КАДРАШИ

Апрельски (1985 ш.) ЦК Пленуме мохк социально-экономически дегIакхувлилга сихдара никъ белгалбаьб. Из никъ чIоагIбаьб, бакъбаьб, массе а оагIорахьара дегIа а боалабаьб КПСС XXVII съезде. Сихдаро общественни вахара ерригача сферашка овлангара, бокъонца революционни эргалонаш е, хано дIадехарашка хьежжа уж кердача, дикача боарамга яха лерхI.

Парте белгалъяьй сихдара керттера средстваш. Уж — Iилманен техниканен эгтара кердагIа карагIдаьннарех пайда нийбар; ерригача управлене система доал ду механизм радикально кердаяккхар; сага фактор — из наьха къахьегама а общественни а хьинар чIоагIа лакхдар.

Эргалонийн сихдарен проблемашта хетаьяр 27—28 январе хинна КПСС ЦК Пленум. Пленуме хьажа оттадаьдар: «Эргалонехи парте кадрови политикахи» дола дош.

Цу дешах лаьца доклад йир КПСС ЦК Генеральни секретара М. С. Горбачева.

КПСС кадрови политике эргалонаш яра дош доклада тIа шерра социально-экономически плане доашх, дIаяхача ханара урокаш, партена а мехка а хIанз хьатIаэтта ха, кхоаненна, перспективана дола декхараш теркал а деш.

Советски обществе юхасоцаргдоацаш эргалонаш елга дIадоладаьд. Цу наькъа тIа хьалхара гIа баькхаб. Хьалхара политически итог латт мехка вахаре доккхий хувцамаш дIадоладенна хиларах. Низ болаш латт дикагIча оагIорахьарча тенденцешта. КПСС XXVII съезда политически никъ, из къоачашбара хьакъехьа чакхбоаккха практически болх чIоагIа хьаллоац советски халкъо.

Цунца цхьана, белгалдаьккхад доклада тIа, дикагIча оагIорахьа хула хувцамаш мела лелалга. Эргалонаш яра гIулакх кхы а халагIа, обществе хьаIайнача проблемай бахьанаши овлаши — хьалха хийттачул кIоаргагIа хиннад. Цудухьа доклада тIа массе а оагIорахьара хьахьекхад КПСС ЦК апрельски Пленум хилалехьа обществе лаьтта хьал, воча оагIорахьарча процессий бахьанаш гучадаьхад, вай болам сихха дIахьалхашкахьа кхувла таро а, хьалха хинна гIалаташ кхы гуча ца дувлийтара тешам а луш дола де дезараш белгалдаьд.

Укх шера Сийлахьча Октябрьски социалистически революце 70 шу дуз. Вай халкъо социалистически хувцамаш деча наькъа тIа Iалаьмате йоккхий, дувцилга йоацаш йола коталонаш яьхай. Цхьабакъда, толамаш, общество дегIаухача гIалаташ а вIашдухьаленаш а къайла кхахьа йиш яц. Белгаларча этапе мохк дегIаахара темпаш лохъелар, халонаши къоастаянза йола проблемаши хьаIа йолаелар. Цхьан метте латтара а социализмаца тарлургйоаца кхыйола явленеш а хьахилар.

Кхетадеш ма хиллара, мохк дегIаухилга сацанзар. Итташ миллионаш бола нах цIена къахьегаш бар. Дуккхача партийни организацешен, иштта вай кадрашен хьинаре болх бора. Цу массане юхаувзар негативни процессаш, цхьабакъда, уж соцае вIаштIехьдаланзар цар.

МалагIаш да хетт М. С. Горбачева цу чоалханеча а вIашдухьаленаш йолча а ситуаце бахьан?

Керттера бахьан — цунах Политбюрос Пленуме гучаххьа дувца лаьрхIар — из латт КПСС ЦК-на, мехка кулгалхошта эггара хьалха субъективни бахьанех шоай ханнахьа а биззача боараме а де дезача хувцамий, обществе лакхлуш латтача кризисни явленей кхерама, боагтIа мах бе, уж эшаяра, социалистически строе йолаш йолча таронех биззагIа пайда эцара хьакъехьа нийсса никъ лаца ца магарах.

Политика оттаеча хана а иштта практически гIулакхаш чакхдоахача хана а консервативни уйла-нигат, инерци, йолаш йолча схемашка товш доацар теркал ца де гIертилга, дувцанза даргдоаца социально-экономически дешаш къестаде ловш ца хилар котдувлар.

Продолжение

Вахара проблемаши вIашдухьаленаши кхетаяра боарам дуккхача даькъе тийша ба теоре лоаттамахи из дегIахарахи. «Вахаре мел йола уж вIашдухьаленаш» нийса йовзийтар маьхе хиларах йола ленински указанеш ца лоархIаш каст-каста моттигаш нийсъеннай. ДегIаахара диалектикен социализма вIашдухьаленаши кIоаргга Iилман ларда тIа техкаяц. АттагIа долчча бесса каст-каста йиййай социализмах йола ленински положенеш. Цар кIоаргали лоархIами каст-каста вахарца бувзам боацаш хиннаб. Коммунизмах цхьа моллагIдола дай хIамаш хеташ, хьалхагIе а цох дараш ховш санна уйлаш елга даьржадар. хьалаца хIама а доацаш шоашта хеташ дола даьсса хабараш дувцар цунах.

Из деррига а воча оагIорахьа Iеткъар практике дешаш къоастадеча хана. Общество бокъонца дегIаярца йоагIаш йоацача, экономически даькъе къаеннача методех пайда ийбаьб итташ долча шерашка доалдечен кулгалдечен. Производствон къахьегамах стимулировани яри, боккъалдар аьлча тIадерзадаь хиннад дукхала, дикал дегIакхувлилга а ца лоархIаш.

Боккъалдар аьлча, экономически инструменташта доалдар мелдара бIарчча система хьахиннаяр. Социально-экономически дегIаахар тIехьатетташ йола ший тайпара механизм хьахулаш йоагIар. Цу тIехьатеттачун овлаш хьахулар социалистически демократе институташа беча балха тIа цIенхаштта кхоачамбоацараш нийсдаларах, цхьайолча хана политически теоретически установкаша дIадехача бакъдолчарга хьежжа йоацаш, кулгалдеча консервативни стиль хиларах.

Из деррига а чIоагIа Iеткъар юкъарча вахара дуккха сфераш дегIакхувлача. 70-гIа шераш доладелча денз дукхагIдолча хьокхамий даькъе тIанийяь планаш кхоачашъеш хиннаяц. Кердададар юкъедоаладар кIезига дIатIаэцаш а цунгахьа ерза ца луш а хиннай экономика. ДукхагIайолча хана продукце дикал хIанзарча хано дIадехарашка хьежжа яцар. Диспропорцеш иръелар. Из бахьан долаш экономика цхьан метте латтара тенденцеш дегIа а ухаш. финансово - кредитни системен ахча дIахьа лелари цIенхаштта телхар.

Социальни сфере а нийсъелар негативни процессаш. Нах балха юкъеозара проблема толаме кхоачаш а еш, принципиальни характера даькъе социальни тешам лулга Iалашдича а цунца цхьана бахара хьалаш тоадара, кхача Iалашбара, медицински гIулакхаш дара, дешийтара, кхы цхьайола проблемаш къоастаяра социализма таронех бизза пайда эца низ кхачанзар вай.

Хьахилар къахьегарга хьежжа социалистически принципагIа дIателаш дар телхаделга. ЦIенхаштта къовсам лоаттабацар къа ца хьегаш доходаш йоахаращца. Дуккхача наьха сакхетаме чIоагIъелар «уравниловка» е еза яха психологи, иждивенчески уйлаш дукхагIа хьахилар. Укх тIеххьарча шерашка наьха вахара юкъе чуеннача социальни даькъе мукхийнаьча элементаша, общественни гIулакхащцара безам мелбир, гIулакх бе-башха ца хетарген дош ца хетарген кхоачабир, къахьегамах моральни стимулаш телара лоархIам лохбир. Нравственни атмосферана Iеткъар законаш ца лоархIаш, телхадеш, очковтирательство лелаеш, кхааш нийдеш, лакхе латтарашта товш дар дешн хестабеши факташ нийсъелар.

Парте, цун кадраша Iалаьмате дукха болх баь бале а, кулгалдеча органий ший ханнахьа низ дIакхачанзар обществе дегIайоагIаш латтача воча тенденцей критически мах а беш, мехка эттача хьало тIагIертта дIадехаш дар кхоачашделга Iалашде.

Дуккха йола партийни организацеш лоаттаяланзар принципиальни позицешка, тIагIертта къовсам лоаттабанзар партийни вахара ленински нормаши принципаши майоагтIара нийса лелаяра, негативни гIулакхащца, дисциплина мельяларца, корта бохабу маларащ меларца, боагтIача хьисапе къовсам а лоаттабеш юхатоханзар ведомственности местничествои, националистически гIулакхаши. Телхайора балха тIара коллегиальность, партийни собраней, хержача органий лоархIам мелбеннабар. Цхьабола коммунисташ-кулгалхой тIахьожами критикен йоацаш бар. Партийни мутIараш цIена хилийтара йола уставни гаранти каст-каста теркалъяцар.

Цу хьале парте низ а кхаьчар къонахчал а хилар: эргалонаш яра, мохк социально-экономически дегIакхувлар сихдарах дола дош оттаде. Боккъалдар аьлча, дувцар да революционни маIан долча хьакъехьа де дезарех. Кхы бола никъ вайна болаш бац. ТIехьашка дала йиш а яц е моттиг а яц. КПСС ЦК апрельски Пленума, парте XXVII съезда никъ леррагIа а хоадамболлаш а вахаре чакхбаккха, дIахьалхашкахьа аха, общество дегIаахар дикача, кердача боарамга даккха вай декхарийла да.

Эргалонаш елга, белгалдаьккхад доклада тIа, — из да сеца лаьтта процессаш цIенхаштта дIаяха езилга, тIехьашкатетташ йола механизм йохае езилга, эргалоний наькъагIа дIахьалхашкахьа ахар сихдара, советски общество социально-экономически дегIакхувлара тешаме а эффективни а йола механизм хьакхоллилга. Вай стратеге керттера де лерхIараш да Iилман-технически революцена карагIдувлараш плановии экономическиичарца вIашагIа а дувзаш, социализма ерригa потенциал болх бе йолайолийталга.

Эргалонаш елга — дуккхача наха хьакхеллачох ког гIортолга елга да; советски экономика дегIакхувлара йолча интенсивни факторий лоархIам леррагIа лакхбелга да. хоадамболлаш Iилмангахьа а дерзаш, бухсоцаш хьахулаш дар дукхагIа хилийтара цунца практике гIулакхацара партнерство лелаелга да; социальни сфера чIоагIагIа дегIа а кхувлаш. тIа-тIа диззагIа советски наьха хьашташ Iалашделга да.

Эргалонаш яр — из социалистически мораль телхаярах общество сихха мукъаяккхар, социальни нийсхон принципаш леррагIа вахара юкъейоалаяр; из доши гIулакхаши, бокъонаши декхараши цаI хилар: из цIена, лакха дикал йола къахьегам безбар. алапи лучара, рузкъа дIадекъачара уравниловка тенденцеш дIаяхар.

Эргалонаш еча хана тIеххьара де лерхIар — мехка вахара ерригa оагIонаш кIоаргга кердаяхар, социализмана общественни организаце эггара кердагIйола формаш ялар, вай строя гуманистически хьисап ма хулла шерагIа гучадаккхар.

Тахан эргалонаш яр ерригача фронте дIадаржаш латт. Белгалъяьннай цун керда оамал а — из шерра яьржа ца Iеш. КIоарглуш доагIа, эггара кIоаргагIча вахара тIоанашка кхоачаш. Хьахулаш латт керда общественни хьал. Маьхаленний мах хувцалуш латт. Хьинаре болх беш йола принципаш санна чIоагIлуш доагIа дар дIаалар, явленеши событеши ювцача хана бакъдар дувцар, кхоачамбоацаращца машар ца хилар. гIулакх тоаде безам хилар. Тоаденнад производстве де дезар хьадехарн дисциплинен, лакхъеннай организованность, дукхагIа хиннай порядок.

Балхаш дIадоладаьд Iилма-технически прогресса кIийлен тIа халкъа боахама материально-технически база овлангара денз хувцара, халкъа-боахама кIоаргга реконструкци яра. Хувцамаш даьд структурни инвестиционни политике. Чакхдоахаш да боахам лелабара, кулгалдара механизм эргаьккха тоаяра тIадерзадаь доккхий гIулакхаш. Кийч а яьй, юкъейоалаеш а я алапи лакхдара керда принципаш. Индивидуальни къахьегама ца йоагIаш оттаяь ограниченеш дIаяьхай. Производствен гIулакхаш деченсферашка кооперативаш вIашагIйохкар могадеш да.

Пятилетка хьалхарча шера планаш кхоачашъяра итогаша хьахьокх, парте чакхдоахача гIулакхаша дикалгахьа дола хувцамаш делга. Хьаяь къаман доход шера 4,1 процент лакхъеннай, планах 3,9 проценти цхьайтталагIча пятилетке юкъера лаьрхIача хIара шера 3.6 проценти мара ца хиннача. Промышленни производствана тIакхетийтар 4,9 процент лакхденнад, из кхоалагIа дакъа дукхагIа да цхьайтталагIча пятилетке юккъера хьанийцача хIара шера хиннaчул, укх тIеххьарча нийс шера хиннaчул эггара лакхагIбола хьокхам ба из. Тоалуш латт гIулакхаш аграрни секторе а.

Доклада тIа белгалдоаккх, тахан, эргалонаш яр ший юххьанцарча этапе долча хана, къаьстта лоархIаме да реализман хьадаьчун нийсса мах барен наькъа тIа латтилга, балха итогашка хьажар духхьал дIадахачун оагIорахьара а доацаш, керттерча даькъе — парте кхайкаьнча планашкарен деннача дешагарен хьадоагIаш хилар. Из цаI мара боаца, нийса партийни никъ.

Социализмо къахьегамхошта еннай бокъонца йоккхий политически социально-экономически бокъонаш, хIараниена йола кортамукъале. Цхьабакъда, сихха дIахьалхашка ахар сага фактора лоархIам ма могга айбарца демократи дIахо а дегIайоалаярца мара хила йиш яц. Халкъо ше социалистически хьисапе доалделга кIоаргдара парте наькъа маIан да из.

Из процесс дIайолаенна. Шерлуш доагIа общества вахара ерригача сферашта демократизаци елга. Партийни организацей вахар тIа-тIа чулоацам боккхагIа хулаш латт. Шерлу дар дIаалар, критика, самокритика. ХьинарегIа болх бу массови информаце средствашa. Хьаю керда общественни организацеш. Къахьегамхошa общества гIулакхашка доал деча лоаца дакъа доккхагIа хулаш доагIа.

Керттера лоархIам болаш да производствера демократи шерьяр, цига леррагIа бокъонца шоаш доалдара юхьигаш юкъейоалаяр, хIара къахьегамхочоа шийх производства да хетаргволаш. Юкъарчал доацаш йолча демократе ерригача формаех дикагIа пайда нийбара дола декхараш кхоачашдергда предприятех (объединенех) долча Законо, дерригача халкъага ювцийта оттаеш я цун проект. Производствера демократи дегIакхувлара керттера дош да предприятей кулгалхой, цехий, отделеней, участкай, фермайн звеньяйи бригадираш а мастераш а хержилга юкъедоаладар, производстве кулгалхой хержаро единоначали толха ца ярал совгIа, из кхы а чIоагIъю.

ДIахо демократизаци шерьяра принципиальни лостам а хинна дIаэттад харжара система эргаьккха тоаяр. Декхар фуд аьлча, из да дуккхача кандидатурех шийна хетар ала хоржамхочоа таро ялар, хоржамаш дара процедурах формализма цхьайолча элементаш дIаяхар.

Кхы тIа а лоархIамегIа хулаш латт чурапартийни демократи шерьяр, эггара хьалха берригача боарамашкарча партийни организацей кулгалдара органаш вIашагIйохкача а долаш.

Общества демократизаци яро кердача тайпара оттаду партийни, советски, боахама органий, цар кадрай балха тIахьожам лоаттабара дош. Из деча хана боккха лоархIам болаш да «лохерча» тIахьожама боарами эффективности лакхъяр, хIара кулгалхо, гIулакхе вола хIара саг цахаддаш ше хержача нахах, къахьегама коллективех, общественни организацех, партехи халкъахи ше тийша волга дицлургдоацаш.

Общественни хьал тоадар духьа мероприятеш чакхйоахача юкъа дIахо а дегIакхувла еза социалистически демократе техка йола инструмент санна лоархIаш йола гласность, критикен самокритикен.

Боккха лоархIам болаш я укхаза массови информаце средствашa Критика тIа ца эцара а из яр бахьан долаш Iоткъам лоаттабара а. критика цIенхаштта IотоIаяра факташ харц а еш, критикен самокритикен дегIайоалаяра кепайоазоно деш мел дар хьаллаца дезаш да, аьнна белгалдаьккхар М. С. Горбачева. Советски обществе хила йиш яц критика яра никъ бийхка йола зонаш. Биззача боараме доагIаш да из кепайоазонна а.

Массови информаце средствай выступленеш кIоаргга чулоацам а объективность а йолаш, боккха граждански бехктокхам болаш дIахо а хьоргья, аьнна хеташ я парти.

Закона чуйоагIаш йоацаш а законал лакхе латташ а хила йиш яц бокъонца йола демократи, яхаш белгалдоах доклада тIа КПСС XXVII съезда решенешка хьежжа боккха болх чакхбаккха беза экономикен культурен, социалистически самоуправлени дегIайоалаярца, гражданий бокъонаши паргIатонаши шеръярца дувзаденна керда законаш кийчдаран тIаэцаран. ФуннагIа де йиш я яхачунца, анархеца, бехктокхам ца хиларца социалистически демократе юкъара цхьаккха хIама доацилга белгалдоаккхаш да.

Бокъонца йолча демократе социальни база шерра хиларга, из шерьяра цун резерваехи таронехи пайда эцаргa хьежжа хургда цунах хьахулаш дар. Цу гIулакха лаьрхIа эргалонаш яра декхараш кхоачашдеча къонача тIехьено хьинарегIа дакъа лоацилга Iалашде деза, кулгалдеча балха тIа увттабе беза парте боацараш, кхалнах.

ЦIенхаштта терко ю парте кадрови политике къаман аспекташта. Дувцилга а дац цу политика толамех, бакъда къаман отношенешка а гучаяьннай негативни явленеши деформацеши. МоллагIча националистически а шовинистически а дог-уйлашта толаме духьалъотталургъяц леррагIа, чIоагIъенна йола интернационализм мара.

Эргалонаш яра декхараш кхоачашдара тIаерзаяь кадрови политика вIаштIехьйоаккхача ЦК Политбюро лерхIачох, цун толам дукхагIча даькъе тийша хургба революционни хувцамаш динза даргдоацилга вай кадраша ший ханнахьа а кIоаргга а кхетадарга, парте никъ вахаре творчески чакхбаккхарга хьежжа.

Социализм хьалъеча шерашка мехка вIашагI а елла дайм тIа-тIа кердайоахаш я низ бола лакхаквалифицированни кадрови потенциал. Дерригa вайна карагI мел даьннар — из советски наьха кулгаша хьакхеллар, вай кадраша тIагIертта болх барах хьахиннар. Цунца цхьана Пленуме самокритично дийцар кадрови балха тIарча гIалатех, кадрови политике нийса доацача гIулакхех. ХьатIайоагIача хана гIалаташ ца нийсдалийтара дIаяхача ханарча урокех пайда эца беза.

Царех эггара хьалхаръяр латт, белгалдаьккхар М. С. Горбачева къоастаданза даргдоаца кадрови дешаш ший ханнахьа дувца дезаш хиларах, кулгалдеча преемственность хулга Iалашдарах, хадданза керда низаш тIаахарах, кулгалду органаш цар чотагIа кердаяхарах, цу даькъе КПСС ЦК а правительство а йолаш.

ШоллагIа урок — политически а теоретически а кийчонна, кадраш идейни чIоагIъялара, балха технократически стиль ма могга сихагIа дIаяккхара лоархIама боагIаш бола мах ца белга нийс ца далийтар. Дуккхача партийни кадраша лаьгIбаьб политически социальни дешашта тIабохийташ бола теркам.

КхоалагIча урока маIан сенах латт аьлча, из латт тIеххьарча шерий кадрови политике тамашийнача хьисапе вIаши тарлуш хьайоагIаш вIашдухьалара ши тенденци хинна хиларах: цхьан оагIорахьара — лакхерча эшелоний состав хувца ца луш латтийсалга, шоллагIчара — цхьаккха бахьан доацаш, нагтахьа геттара сихденна предприятей, гIишлоний, колхозий, совхозий кулгалхой хувцаш хилар. Стабильноста тIехьа да вай, бакъда кадраш цхьан метте дукха сецалга а хинна дIадаха йиш йолаш дац из, хувцадалара тIехьа да вай, бакъда кадрашка кегар хилара духьала да.

ИйлагIча урока маIан сенах латт аьлча, из латт тIадиллача гIулакха хьалхара бехктокхам дани а айбарах, дисциплина чIоагIъярах, доагIар вIаши цIенхаштта хьадехаргдола хьалаш вIаштIехьдахарах. ДIахо хилийта йиш йоацаш хIама да шоай декхарех лоархIа ца беш бола нах шоай балхаш тIа итташ шераш доахаш багIаш хилар.

ХIаьта цхьаькха цхьан урока маIан да кадращца беча балха тIа дуккхача хана цIенхаштта кхоачамбоацараш нийсдалара бахьанех цаI да демократически хьисапаш эсала хилар, цхьаццайолча хана хержача органий лоархIам IотоIабе гIертар, хIаьта иштта парте санна паччахьалкхен а тIахьожама органий балха тIа цIенхаштта ледарлонаш хиннилга.

Тахан керттера декхар — кадрови политика эргаьккха тоаелга. ХьинарегIа, лерхIачунга кхача гIерташ, социально - экономически дегIаахара тIехьа лоаттабеча къовсама юкъмоттигерча лостамащца хила мабоагтIара бувзам болаш хилийта деза из. Кадрай мах хоадабеча керттера критери я эргалонаш елга цар мишта лоархI, уж еча цар чакхдоахаш дола реальни гIулакхаш. Вай ханарча хьалашка боккха лоархIам болаш я болхлой нравственни юхь, компетентность цар лакха профессионализм, хьалха латташ, прогрессивни мел долчоа, мутIахьа хилар.

Обществе эргалонаш елга кIоаргдар из да, эггара хьалха дерригача боарамашка кадрай болх эргабаьккха тоабар, массайолча звеньяшка партийни вахара ленински принципаши нормаши леррагIа чакхъяхар. Партийни комитеташ, ерригa партийни кадраш болх бе Iомаяла еза демократи кIоарглуш йоагIача, наьха политически къахьегамен хьинар айлуш доагIача хьалашка.

Цу балха тIа Iалаьмате боккха бехктокхам тIабуж предприятей, объединеней боахама кадрашта, управлене сфера болхлошта. Управлени яра административни методашкара экономическичарга довлара, предприятешен объединенешен шоай лоIамагIа болх белга шердара, арахьарча экономически балхага кердача тайпара хьежача хьалашка лоархIаме да уж кадраш шоашта еннача бокъонехи таронехи бизза пайда нийбе Iомаяр. Принципиальни лоархIам болаш да кадрай балха тIа социальни лостам чIоагIбар.

Министерствайн ведомствайи балха эргалонаш сихагIа яь яха еза, объединеней, предприятей оперативни балха юкъегIертилга, лоадам боацача гIулакхашка цар гадаха гIертилга дIадаккха, Iилма - технически прогресса дешашта, боахама механизм эргаьккха тоаяр, отраслеш дегIайоалаяра доккхача, перспективни дешашта шоай терко дукхагIа тIаерзае царна гIо де деза.

Социально - экономически дегIаахар сихдаран бахача наха гIулакх даран тIехьара халкъа депутатий Советий лоархIам гIулакхашка лакхбаьи бехктокхам чIоагIбаьи хила беза. Производственни социальни дешаш къестадеча хьинарегIа дакъа лаца декхарийла я профсоюзни кадраш. Массе а тайпара дегIайоалае еза комсомольски организацей инициатива.

ЛоархIаме да теоретически профессиональни дика кийчбаьча, хана пха мабарра хоалуш, творчески болх бе могаргдолаш, парте политика эффективно дIайовзийта, нах тешабе ховргдолаш болча нахаца идеологически участкаш чIоагIъяр.

Правоохранительни органий кадраш декхарийла я, дерригача халкъа тешамахи цо хьаллоацаргхиларахи ког гIортолга а еш. демократии гласности шеръяра хьалашка, тIатеIIа болх бе Iомаяла. КПСС-ен Советски паччахьалкхени дунен халкъашта юкъера болх хьинаре бара керда дIадехараш хьалхашка отт арахьарча политически ведомствай кадрашта. Вай лоархIамегIа йола йоакхо — машари советски халкъа кхерамзлен лораеш бехктокхаме иссш кхоачашъеш йолча тIема кадрех.

М. С. Горбачева докладага ла а дийгIа. из йийца а йийца, Пленумо йизза къоабалйир КПСС ЦК апрельски (1985 ш.) Пленум хилалехьарча юкъа советски обществе эттача хьала анализа ларда тIа КПСС ЦК Политбюрос яь политически практически выводаш, эргалоний лелаиен парте XXVII съезда решенеш кхоачашъяра хьалхарча итогийн принципиально мах бар, хIаьта иштта ЦК Политбюрос оттадаь дола ерригача партийни, паччахьалкхен, общественни организацеша кхоачашде дезаш хьалхашка латта КПСС вай ханарча политика декхараш.

Пленумо хьакхайкадир советски общества экономически, социальни духовни сферашка деш дола хувцамаш дукхагIен кIоаргагIен хургхиларах ше чIоагтIа дог тийша хилар. Из иштта хургхилара тешал да коммунисташа, дерригача советски халкъо парте ленински чурен арахьарен политика, дIайолаяь эргалонаш, шийтталагIча пятилетка планаш толаме кхоачашъяра, Сийлахьча Октябра 70 шу дизара сийленца накъадахара тIехьа шерра баьржа патриотически болам хьаллацар.

ХIанз, эргалонех дукха яздаьчул а дийцачул а тIехьа, гIулакхаш эш, алхха гIулакхаш.

Болх бе беза, болх бе, кхы цIаькха а болх бе!

(Укх шера 31 январера «Правда» газета).

КПСС ОБКОМЕ

30 январе хиннача парте обкома бюро аргIанарча заседане дийцар КПСС ЦК-ас дIа ма деххара цун дикагIйола формаш вIаштIехьъяхарен хозрасчетен кIийлен тIа юрта боахамера къахьегама овсарле лакхъяра де дезарех».

Республика Госагропрома, парте горкомаштен райкомаштен, районни агропромышленни объединенешта тIадиллад боахам лелабара экономически методаш караерзаеча этта хьал кIоаргга таххар, ерригача призводственни подразделенешка интенсивни технологешца цхьана боахама расчети коллективни подряди юкъейоалаяра организаторски политически болх овлангара денз тоабар, тIадожадаьд сквознойи дезален подряд, къахьегам вIаштIехьбаккхарен цунна стимулировани яреи кхыйола прогрессивни формаш ма хулла дегIайоалаяр, къахьегама коллективаш шоай лоIаме хилар шердар. договорни декхараш кхоачашдеча цар лоархIами бехктокхами айбар. Iан хана массанахьа а пайда эца ерригa кадраш бокъонца йолча экономикана. производство дикагIча тайпара вIаштIехьъяккхара. хьалхалаттача технологешта Iомаяра.

«Общеобразовательни школашка, профтехобразоване училищашка, деша даха ха йоацача берий учрежденешка общественни кхача лоаттабелга кхоачам боллаш вIаштIехьа ца даккхарах» дола дош дийцад. ТIанийцача соцам тIа цу лоархIамеча гIулакхе дола кхоачамбоацараш белгалдаьхад. Столовешта лаьрхIа помещенеш ца хилар бахьан долаш, 127 юртарча школай ахаш гаргга бераш бIайхача кхачанца Iалашдаьдац. Профтехобразоване системе столовешкен буфеташкен хIама даа Iоховша моттигаш йолаш йолча нормел шозза кIезигагIа я. Уж дукхагIа хилийтара заданеш 1986 шера 23,3 процент мара кхоачашъяьяц.

Респотребсоюза правлене (н. Х. М. Гуржиханов), НГIАССР Министрий Советерча общественни кхачан управлене (М. С. Торшхоев) кхоачам боллаш Iалашъяьяц дешара заведенеши деша даха ха йоацача берий учрежденеши кхачан продукташна. Цар ассортименте дукхагIа да крупахи хьоарахи хьадаь дaараш.

Берий кхача вIаштIехьбоаккхача къаьстта дукха кхоачамбоацараш да Урус-Мартановски, Назрановски, Грозненски. кхыйолча районашка. Райпо кулгалхой дог лазаш бац школьни столовеши буфеташи кхачан продукташца Iалашъяра, дешара заведенейи деша даха ха йоацача берий учрежденейи общественни кхачан материальни база чIоагIъяра гIулакхах.

Дешархой кхача вIаштIехьбоаккхилга тоадара де дезар дац НГIАССР просвещене министерствас, халкъа образоване городскойи районни отделаша. Дуккхача школай кулгалхой юстарбаьннаб цу балха, цар тIатеIIа никъ лахац школьни столовештен буфеташтен реконструкци ярам уж хьалъяран.

«Республике общественни кхачан сета хьалахи из дIахо дегIайоалаяра де дезарехи» бола 1986 шера 6 июнера КПСС обкома бюро, НГIАССР Министрий Совета, облсовпрофа соцам кхоачашбара беш бола болх во лаьрхIаб. Парте обкома бюрос НГIАССР Министрий Советагара, НГIАССР Министрий Совета председателa заместителгара н. А. И. Ивановгара, просвещене министргара н. С. М. Мовтаевгара, респотребсоюза правлене председателгара н. Х. М. Гуржихановгара, торговле министргара н. М. А. Парагульговгара, НГIАССР Министрий Советерча общественни кхачан управлене начальникагара н. М. С. Торшхоевгара хьадийхад кхы тIехьа ца тетташ школашка, ПТУ, деша даха ха йоацача берий учрежденешка кхача вIаштIехьбаккхара йоагтIа порядок оттаелга.

Парте обкома бюрос КПСС горкомаш, райкомаш бетта йолча хана хIара школе, ПТУ, деша даха ха йоацача берий учреждене даар вIаштIехьдаккхара хьакъехьара гIулакхаш мишта латт хьажа а, талмаста из болх бераш бехктокхаме оза а дехарийла яьй

Бюрос тIахьожам лоаттабара порядке бийцар бахача наха деш дола жилищно-коммунальни гIулакхаш дIахо дегIакхувлара а тоадара а хьакъехьа республике беш бола болх. Белгалдаьккхар, республика Министрий Совета, НГIАССР жилищно-коммунальни боахама министерства парте горкомаши райкомаши, горрайисполкомаш 1985 — 1990 шерашка республика жилищно-коммунальни сфера дегIакхувлара хьакъехьа тIанийца программа кхоачашъяра боагтIа теркам тIа ца бохийташ хилар. Из кхоачашъеча дикка тIехьабисаб. Проектно-изыскательски балхаш чакхдахара, техникен керда низаши хьадара, жилищно-коммунальни база дIахо дегIакхувлара эшача капвложеней лимиташ хьакъоастаелга Iалашдаьдац.

Жилищно - коммунальни боахама службаш, предприятеши мощносташи дегIайоалаяра программа кхоачашъяра тIехьа боагтIаш бола болх боаржабаьбац Грозне, Аргуне, Надтеречни, Урус - Мартановски, Шалински Назрановски районашка.

Нах чубахача цIеноштен инженерни сеташтен еш йола ремонт, городаш, райцентраш, болхлой поселкаши юрташи тоаеш деш дола балхаш во долаш дус. Мела лел республика жилищно - коммунальни боахама министерства ший производственни база дукхагIа йола объекташ хьалъелга.

НГIАССР Министрий Совета, республика Госплана, жилищно - коммунальни боахама министерствана, парте горкомашта, райкомашта, горрайисполкомашта тIадиллад долаш дола кхоачамбоацараш дIадахара, комплексни программа кхоачашъеча нийсдалийта тIехьадусилга дIадаккхара диза даргдоаца гIулакхаш делга.

КПСС обкома бюро заседане дийцад кхыдола дешаш.

ПАРТИЙНИ ХРОНИКА

ДЕШАШ БА СЕКРЕТАРАШ

Шали

КПСС Шалински райкомо укх деношка йир района юххьанцарча партийни организацей секретарий семинар. Къахьегамхошта интернациональнини атеистически кхетам балара хетаяь яр из. Семинаре къамаьл дир социологе, исторе, филологе Iилман-тохкама института вокхагIволча Iилман болхлочо С. Умарова, КПСС Нохч-ГIалгIай обкома пропагандан агитацен отдела инструктора С. Керимова.

ВIашагIкхийттараша дийцар партийни пропаганда цхьадола дешаш, халкъа тIахьожама органаша беча балхах, КПСС мугIараш дегIаярах. Цу дешаех льаца къамаьл дир парте райкома пропагандан агитацен отдела заведующе Т. Джамалхановас, халкъа тIахьожама комитета председатела А. В. Шарипова, КПСС райкома секретара Н. Дагаева.

Ачхой-Мартан

Юххьанцарча партийни организацей секретарий укх шера хьалхара семинар хилар КПСС Ачхой-Мартановски райкоме а. Цун тема: «Район 1986 шера экономически а социально а дегIакхувлара итогаши пятилетка шоллагIча шера де дезараши». КПСС райкома шоллагIча секретара М. Дудаева дийцар эргалонаш яра районе дечох, балха тIа цхьадола кхоачамбоацараш хилара бахьанех.

Промышленносте, капитальни гIишлош хьалъеча, торговле, бытовой гIулакхаш деча районе тахан беча балхах дийцар КПСС райкома секретара С. Шиловас.

Семинаре дакъа лоацаш хиннараша белгалдаьккхар партийни болх тоабара де дезар, райкома отделашта критически замечанеш йир.

Грозный

Грозненски района юххьанцарча партийни организацей секретарий семинар хьайийллар КПСС райкома прапагандан агитацие отдела заведующе Х. Исаева. Цун тема яр: «Района предприятешка, колхозашка, совхозашка гойтара агитаци вIатIехьйоаккхилга». Цох лаьца семинаре къамаьл дир бурув деттача балхий Горячеисточненски управленеи «Советская Россия» яхача колхозеи юххьанцарча партийний организацей секретараша И. С. Серебряковеи Р. Бисултановеи.

Цул тIехьагIа семинаре дакъа лоацаш хиннараштa дийцар ихалнаьха советий болх вIаштIехьбаккхарах, къонача коммунисташта кхетам баларах, кхычарех.

Ханал хьалха

Сийлахь-боккхача Октябра 70 шу дузача денна дика къахьегама совгIат кийчдара социалистически ях йоаржаьяча Карабулакски нерудни гIишлон материалий завода коллективо дика дIадоладаьд шийтталагIча пятилетка шоллагIа шу. Дерригача технико-экономически хьокхамий дIабахача бетта план кхоачашъярах рапорт делар завода болхлоша 28 январе. Цу юхедисача деношка планал совгIа цар арахийцар пхи эзар кубически метр нерудни гIишлон материалаш, пхийтта эзар сома маьха товарни продукци. ХIаьта заданел совгIа потребителашка ехкар 40 эзар сома маьхал чухьнахьа йоаца тайп-тайпара продукци.

Къахьегама овсарле лакхъяра бетта задани предприяте коллективо кхоачашъяьй 105 процент. Духьал из лакхъяра чотагIа хьаяьй планал совгIа ара мел хийца продукци.

Из де вIаштIехьдаьннад къахьегамеи производственни дисциплина чIоагIъярах, балха ханах, производственни мощностех бизза пайда ийбарах.

Укх шера къьастта дика къахьегаш я Албогачиев Мувса керте латтача кхера боаккхача цехеи Эсмурзиев Iалихана кулгалдеча пробильно - сортиворочни цехеи коллективаш.

* * *

Шоай ерирга таронаш оарцагIъяьхай СССР 50 шу дизара цIерагIча Грозненски химически завода болхлоша пятилетка шоллагIча шера плани тIаийца декхараши ханал хьалха кхоачашдара. Ер шу доладелча денз планал совгIа цар арахийцай 60 эзар сома маьха тайп-тайпара химически продукца. ТIеххоачашъяьй къахьегама овсарле лакхъяра задани.

Яхье хьалхара моттиг дIаца хецаш хьайоагIа Кажанов Виктор Федоровича кулгалдеча синтетически спирт деча цеха коллектив. Январь бетта цо планал совгIа арахийцад 260 тонн гаргга спирт. Цул дукха тIехьабусаш бац Нырков Валентин Ивановича кулгалдеча фенолии ацетонии деча цеха химикаш а. Цар бетта заданел совгIа арахийцад 105 тонн феноли бIаь тонн гаргга ацетон.

* * *

Н. Анисимова цIерагIча Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача заводе къаьстта дика болх беш я Тарасов Александр Николаевича кулгалдеча центральни газофракционирующи установка коллектив. Цо январь бетта план 120 процент кхоачашъяьй.

Шоаш укх шера тIаийца декхараш толамца кхоачашдеш ба Седяков Павели Якимец Генадийи керте латтача установкай технологаш. Цар бетта план 102—103 процент кхоачашъяьй. Цу кхаь а установка технологаша январь бетта планал совгIа арахийцай итташ эзараш сомий маьха мехкадаьтта продукци.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

Болхлочун уйлаш

Даьсса гали уралаттац

Дукха дувц тIеххьарча хана моха социально-экономически дегIаухилга сихдарахи эргалонаш ярахи. Цхьабакъда, сона хетачох, цхьаболчар хIанз а кхетадаьдац цу дешай маIан. Цу хьакъехьа цхьа масал доаладергда аз.

Ши-кхо шу хьалха геттара раьза болаш дувцар тха колхоза кулгалхоша, юртбоахама культураш дIаера кхаш белгалдаха хIара боахама бокъо хургъя, яхаш. Колхозий демократи чIоагIъярахи лохера денз планировани ярахи кIезига дувцанзар дукха ха йоацаш хиннача республика колхозий викалий совещане а. Юртбоахама культураш дIаера, кхашта планировани яра еррига бокъо боахамашта дIаяла еза а яхац аз. ХIана аьлча пачхахьалкхан хьашташ терkал ца дича даргдац. Из деча хана Госагропрома ха деза малагIча колхоза, совхоза пайданагIа да уж, е вожаш культураш дIаер, кхеяр. Лоацца аьлча, хIара боахама таронаш Iома а яь, царга хьежжа е еза планировани.

ХIанз из мишта ю хьожаргда вай. Масала, дукха хьайбаш леладеш йоландаь тха колхоза пайданегIа да баьцадаараш а доацаш дукхагIа доакъара культураш кхеяр. Футтаре яр дузьа санна тхона лу шера 1500 тонн баьцадаараш дIададара план. Тха колхозе цIаккха а кхедаьдац уж иззал дукха. ХIана аьлча, цкъа-дале, цу гIулакха кхоачамболаш хий дехка лаьтта дац, шоззагIа-дале, ужжал уж тхона эшаш а дац.

БархI бIаь гектар хий дуллаш дола лаьтта да а аьле, хIара шера йоккха план лу тхона. ХIаьта ворхI-бархI шу хьалха хий диллара лаьттан кIал гIолла хьаяь хинна сеть цхьан дийнахьа а болх беш хиннаяц. Из ишта долга дика хов районе а республике а. Цох дукха яздаьд республикански а районни а газеташ тIа. Уж лаьттaш хий дехкаш да яхаш Iехавер малаэ? Сенна ледаду из тIурилг, хий дуллаш тха 65 гектар мара ца хилча?

Нийса даь хIама да, хIара бежан 400 килограммал чухьнахьа доацаш дорстадаьчул тIехьагIа мара дулха дIа ца ийдар. Цхьабакъда, цига а цхьа хIама да къоастаде дезаш. Хьалхете а, дукха доахан да тха боахаме а республике а бруцеллез, туберкулез долаш. ДикагIа дар цамогаш хинна доахан дулха дIателаре. Уж а 400 килограммега ккчачалца дорстаде декхарийла ду тхо, хIаьта цамогаш дола доахан мел кхабарах ишта дорстаде вIаштIехьдалац. Ишта а тоъаш доаца доакъар зехьа доадар хул цох. Цо зе ду боахама а пачхахьалкхенна а. ХIана дайт вай из?

ИтталагIа шу да со тха колхоза ферме болх беш йола. Iангара дахара чусоцадара хIара шера тоде езаш хул хьайбай помещенеш. Шин ханнахьа из гIулакх чакх ца даьккхача бехктохаме оз боахама кулгалхой. Цхьабакъда, тха колхоза эшачох, яла йоагIачох итт процент а гIишлон материалаш лац тIеххьарча шерашка. Из хоа сона са колхоза правлененa юкъейоагIаш йоландаь. Къаьстта а кIезига лу тхона хьу, цемент.

Дика гIулакх да поточно-цеховой хьисапе доахан леладелга. Цхьабакъда, шин сменагIа къахьегара дукха доярхаш, скотникаш эш. Уж бац тха боахаме. БагIац царна эша социально-бытовой хьалаш хилийтара хIама ца дендаь. ТIеххьарча итт шера шишша квартира йолаш ши цIа мара даьдац. ХIаьта тха колхоз йолча Карабулаке 15 промышленни предприяти я. Наьха социально-бытовой хьалаш тоадара хадданза йоакхо ю цар кулгалхоша, керда цIенош, общежитеш, клубаш хьал а еш. Цудухьа цига болх бе дIаух нах. Пхийттех шу хьалха эзар совгIа саг вар тха колхозе болх беш, хIана виъ бIаь а хургвац.

Кхы а цхьа хIама да. Гезаца болх бу доакъар кийчдеча цехо. Цхьабакъда, цкъа а из кIезига йоагIаш муж кийчбара тоъал хий дIоакде йиш хилац. Тхоах тийша доацача ииттача кхоачамбоацарех дийца а варгвац. ХIаьта шура алсамъяккхара шийна могар ду фермерча хIара болхлочо. Кхы хIама деце, кхычарца яхь ма йий тха!

Даьсса гали уралаттаргдац, сал. Цудухьа къамаьлаш кIезигагIа а деш, гIулакхаш дуккагIа а корта болашагIа а хилийта деза производствана интенсификаци елга сихде безам беле.

КПСС ЦК январски (1987 ш.) Пленума решенеша дIа ма деххара, шо-шеай моттигашка кадраш дIанийсъяра уйла е еза колхоза правлене, парткомо. Тlаккха хIара сега дикагIа къахьегаргда.

З. ГАЗДИЕВА,
Сунженски района Кирова цIерагIча колхоза доярка, НГIАССР Лакхехьарча Совета депутат.

ЗВЕНОШТА КЕРТЕ ЛАТТ ДИКАГIБАРАШ

Ножай - Юртовски района Ленина цIерагIча колхоза тхьамка кхедеш йолча звеношта кулгалдеш ба КПСС членаш Бисултанова Изамати Бегоева Белисаи. Цхьа шу дIададахийтац цар пачхахьалкхенга тхьамка дохкара план дикка тIеххоачаш ца еш.

Хьалха дIанхача шерашка из технически культура хьалкхеечен йохкачеи доккхий хIамаш карагIдувлаш къахьегарах Даьхено Октябрьски Революцеи Къахьегама ЦIеча Байракхеи орденаш еннай Изамата а Белисайна а.

Колхозхоша, коммунисташа доккха сий ду шоай хьалхалаттача болхлой. Бисултанова а Бегоева а районни Совета депутаталла хержаб цар. Цул совгIа шоай колхоза правленеи партбюрои членаш а ба уж.

Тхьамка кхедареи дохкареи шийтталагIча пятилетка задани шин шера кхоачашъе социалистически декхар тIаийцад Изаматеи Белисаси кулгалдеча звеноша.

СУРТА ТIА: (аьрдехьара аьттехьа) Ножай-Юртовски района Ленина цIерагIча колхоза болхлой Бисултанова Изамат, Бегоева Белиса.

З. БАТЧАЕВА сурт.

МИШТА КХОАЧАШДУ ДЕКХАРАШ

ЛАКХАЛЕНГА БОДА НИКЪ

Горячеводски бурув тохара балхий управлене коллективо къаьстта хьинаре къахьийгар. Заданел совгIа бIаьш метраш бурув техар, лохдир из тохарга дIадодар.

— Социалистически яхьа итогаш хан-ханнахьа ю оаха, — яхаш дувц парткома секретара нов. Серебрякова, — хьалхара моттиг яьккхача коллективана карара карателa ЦIе байракхи ахчан совгIати лу, шоллагIа моттиг яьккхачоа — Сийлен грамотеи ахчан совгIати, кхоалагIа моттиг яьккхачар болх а бигац белгал ца боаккхаш.

Бурув тохача овсарле лакхъяра резерв хиларах тарра, уихаза ма могга дикагIа пайда эц сага факторах. Хьалха латтача коллективаша дIа мел доладаь дикагIдар, пайда баргбар хьаллоац.

Масала, новкъостаща Шевчукеи Недвяевеи кулгалдеча бригадаша болам дIабоолабир пятилетка хьалхарча шин шера план Сийлахь-боккхача Октябра 70 шу дузача денга кхоачашъе, аьнна. Из хьаллаьцар управлене ерригача кхойтта бригадо.

Цу даькъе ка йоалаш болх бу номер пхиъ йолча Коньков Владимир керте латтача бригада. Из мехкдаьттахо, — ветеран, опыт йола мастер, дика кулгалхо а хьехамча а ва. Коммунистически къахьегама школа кулгалхо хиларах тарра, коммунист Коньков вIерт ладувгIархой хьалхашка латтача декхарех дIакхетабе, цар Iоаяь знанеш балха тIа накъаяргйола гIулакх вIашттIехьданкха.

Цу бригада гIулакхех лаьца дувцача хана хьоаха ца вича валац бурувдеттар Николаев Иван Федорович. Ший йоккха опыт камаьрша дIалу цо къоначарна. ХIаьта цун къахьегама а общественни а гIулакхаш белгалдаьхад доккхийча правительственни совгIаташца — Къахьегама ЦIеча Байракхеи «Знак Почета» яхачеи орденашца.

ТIеххьарча итт-цхьайтта шера дика хьокхамаш гойташ я Дроворубов Алексея кулгалдеш йола номер 121 йола буревой бригада. Цу коллектива чIоагIа я къахьегамеи производственни дисциплина. ХIаьта из да дукхагIча даькъе толамга кхувла хIама.

— Шовйла чIоагIа барт болаш ба бригадера нах, — дувц Серебрякова, — вIаши гIо-новкъостал дар, эшача оарцагIвалар бригада хIара болхлочун оамал а хинна дIааттад.

Хьалха цу бурувдеттараша бурув тохача остех пхийтта сахьата мара пайда эцацар: кхерар инструмент бохар. Царна дика ховш ма дий инструмент кувцачул, аварн дIаянкха дукха халагIа долга.

Бурув тохача остаца дукхагIа болх бара керда метод балха юкъейоалайир Дроворубова кулгалдеча коллективо. Цу гIулакхо таро хилийтар цхьан остаца кхы тIа а 25 процент дукхагIа болх байта.

Вай ювцача управлене кIезига бац хьаьналча къахьегамца шоай цIераш дIахазийта бола нах. Къахьегама ЦIеча Байракхеи «Знак Почета» яхачеи орденащца белгалваьккхав номер 127 йолча буровой начальник Мадаев.

Из керте латтача коллективо массаза тIеххоачашъю бурув тохара задани. 1986-ча шера план а ханал хьалха чакхъяьккхай цо.

Идеологически, массово-политически балха тIа керттера дар лоархI цар КПСС XXVII-ча съезда, парте ЦК Пленумий решенеш, вай партеи правительстваи соцамаш шерра наха дIадовзийтар.

ХIанз Горячеводски УБР-е дIахьош ба шера ма могга дукхагIа бурув тохара тIехьара къовсам.

Д. МАХАУРИ.

Комбинат хьалъеча

ХIанз город Аргуне хальеча комбикормови комбинато, республика йоккхача промышленни предприятешта юкъе ший моттиг дIалоацаргья. ХIаьта малагIа хьал да хIанз ду лоархIамеча объекте?

— Комбината хьахьожаьча капиталовложенех пайда эцара, объекташ хьалъяра цIезиг-дукха тIехьадусаш да тхо, — аьлар цига гIишлош еча балхий керттерча инженера Г. М. Бучулаева. — ДукхагIйола объекташ, къаьстта а производственни яраш, аьшкабеттони конструкцех хьаю. ХIаьта уж Ростов-на-Дону городе хьа а еш, Ханкала яхача станце хьатIакхухь. Цигара гIишлон материалаш комбинат еча дIанхахьара 1984 шера машиннийкъ билла беваш бар. Цхьабакъда, из соахка мара баь баккханзар. ХIаьта Ханкале хIара дийнахьа Iоаш йола гIишлон материалаш автомашинашца ханнахьа хьанхахьа ниц дIанхачадар. Из бахьан долаш нийсделар комбината цхьайола объекташ хьалъелга тIехьадисар. Цхьабакъда, тIеххьарча хана гIулакхаш тоалуш доагIа.

ГIишлошъераша укх шера декхар оттадаьд 20 миллион сома тайп-тайпара гIишлон балхаш а деш, комбината хьалхара производственни корпус болх бара кийчъе. Цунна юкъейоагIаш хургья дийнахьеи буси 500 тонн хьоар даккха низ бола хьайра, доакъар кийчдеш хургйола силосниш ши корпус кхытайпа подсобнии инженерни гIирсаш.

ЛоархIамегIа йола производственни объекташ хьалъеш я «Севкавэлеваторстрой» треста, Армавирера, Ватайскера, Краснодарера, Дагестанера гIишлон подразделенеш. Кадраща, гIишлон материалашцеи техникацеи дика Iалашъяь я уж коллективаш. Цудухьа балхаш сиха а ду. ХIанзле эксплуатаце дIаенай жилищно-коммунальни, бытовой, культурни хьашташ кхоачашдара эша цхьайола объекташ. Вешта, комбинате болх беш хургболча наха хьалдергда 14,5 эзар квадратни метр цIенош, 140 моттиг йола берий беш, столови, медицински бытовни гIулакхаш дара эша пункташ.

ХIанззе а йоакхо ю комбината ашаргбола специалисташ кийчбара. Мехка тайп-тайпарча дешара заведенешка дукха нагий нах бахийтаб. Царех хьахургья комбината коллектива кIийле. Царна лаьрхIа да хIанз хьадеш латта 45 квартира йола цIа. 1988 шера даь даккха дезаш да из планагIа.

ХIанз лоархIаме да подрядни организацеша производственни корпусашта монтаж елга сихдар, къаьстта а хьайра хургйолчоа. Цу чу кхыча мехнашкара ена оборудовани оттаергья. Нормашка хьежжа цунна монтаж елга ялх беттал дIаьхде йиш йолаш дац.

И. ДЖАБИРОВ.

ЛЕНИНСКИ ТIЕХЬАЛЕИ ЭРГАЛОНАШИ

Ленина яьхад де лерхIараш кхоачашдара ханашка революционераш гIалат бувлар хила доагIаш да: кхоане гаргаозара бола безам совбоккха ба, из Iатkъ объективни вахарцара бувзам бовш долча лоархIамашта, хьахул общество дегIаяра боарамо йиш хулийтачул дукхагIа хIама хьаде гIерташ хилар. «Бокъонца волча революционера эггара боккхагIбола кхерам, — ше цаI мара боаца кхерам, хила а мег, — революционность тIехъяккхар, революционни приемаш мегаши толамеи юкъейоалаяра доазонаш а хьалаш а дицдалар» — яздаьд В. И. Ленина керда экономически политика (НЭП) йолаеннача шера.

Революционерий ма дарра аьлча, каяьннаяц ишттa дола гIалаташ ца дувлийта.

Утопей ханашка денз лоархIаш хиннад социальни нийсхо ца хилара бахьан а саго саг воацавара инструментех цаI а хеташ наха юкъе дола хIамаш хувцилга дIадаккхар дIадехаш нийсхои общество хьаяр хургдолаш. 1917 шера Октябрага кхаччалца йолча ханналца хетар социализма хана массане а обществана долча берката къахьегаргдолаши хьийгача къига хьежжа цунгара доагIар хьакхоачаргдолаши.

Октябрал тIехьагIарча социализм хьалъяра практико ший хувцамаш юкъеднхьар цу схемана: производство еррига а юкъара ерзаяь хулаялланзар, дуккхача тайпара йола экономика дIа ца йоалаш йисар. «Оаха лийрхIадар, — яздаьд 1921 шера Ленина, — е, хила а мег, аьлча нийсагIа; тхона хетар кхоачамболлаш расчет а йоацаш — юкъарчал доаццаш пролетарски пачхахьалкхен лоIамагIа пачхахьалкхен производство вIаштIехьъяккхеи ахархой кагий боахамаш долча мехка коммунистически хьисапе пачхахьалкхен гIулакхаца продукташ дIа-са нийсъеи йиш йолаш. — Вахаро хьахьекхар тха гIалат». Сенах латтар из? Къахьегама затраташ эггара нийсагIа потребленеца йиста йиш йолаш наха хIамаш вIаши хувцилга сихдаь дIадаккхарах.

Ленина цу хана бакъдолчун урок елар: «Ийша хилара» мукIарал де кхерар, ерриiга выводаш цу тIара е кхерар миссел, — яздаьд цо. — кхераме дац эшар». Выводаш йир.

Эггара хьалха экономикана доал дара административни методаш йита езаш яр. Кердача экономически политикас мукъабеннабар кортамукъа торговли лелае, пачхахьалкхени частнии секторий «тIом лоаттабу моттиг» яьяр рынках. Из деш частни сектора гIулакх дикка чIоагIадар: 1920 шера цунга кхоачар ах товарсоборот, хIаьта юртбоахамца вIалла къувсаш бацар социалистически производителаш.

Пачхахьалкхен секторах аьлча, из чIоагIа йохаяь яр дунен а цул тIехьагIа граждански а тIемаша. Цун эффективность лакхъяр духьа йоккха промышленность — пачхахьалкхенна бе йоалла из керттера козырь — хозрасчета тIа яьккхар. «Нагахьа санна болхлой пачхахьалкхено фабрикаш, заводаши машиннаькъаши ший бе дехкадале, вайна кхераме яц из капитализм», — йоахар Ленина.

НЭП юкъейоалаяр кхераме хила тарлорий? Дувцилге йоаццаш тарлора. Бакъда экономика кIийлен тIа латта вIашдухьалений из къовсам цун лакхъялар дар, общественнии частнии секторий «шолха оза мухь» из хилар дар. Цо йиш хилийтар мехка производительни низаш сиха меттаоттаде.

Ховш ма дарра, цу къовсаме пачхахьалкхен сектор котъяьлар. Укхаза лоархIаме да цу ханарча Россе, кагий боахамаш долча мехка, товарно-ахчан отношенеш болхлоштеи ахархоштеи юкъерча экономически цхьоагIон форма а хинна дIаоттар. Юрта «продразверстка» ца йоаккхаш йитар (вешта аьлча яьккхача продукцех «совъяьннар» пачхахьалкхено дIа ца яккхар), цунна метта продналог оттаяр, совйола продукци паргIатта йохкар — цу дерригнех хьахилар дукхагIа хIама хьадара ахархочун безам тIабохийташ йола стимул. Цунца аттача яьккхар низкъала лаьтта кхачан проблема.

Ахархой деша кхы цхьаькха лоархIаме аспект а яр. Чоалхане декхар дар аграрни сектор юкъара ерзаьча йоккхача производстваrа якхар. Бакъда из а геттара дика кхоачашдир Ленина, социалистически хьисапе эргадахар дукха ахархой кагийча боахамашта кооперироване план а оттаяь. Кооперацех хилар кагий боахамаш дарий личнии общественнии хьашташ вIашагIтохара форма. Цо ше пайдане хилар хьахьекхар, цкъа-дале, боахам ший лоIаме лелабареи, шозлагI-дале, доал дара чура демократически принципаш цIенхаштта лелаяреи хьалашка.

Нагахьа санна 20 шераш доладеннача ханарча кердача экономически политика лоацца маIан де эттача, цига дийцар дар социализм хьалъяра экономически кIийле кийчъяра личнии материальни хьаштех пайда эцилга. Из процесс дIахьора товарно-ахчан отношенейи хозрасчетеи кIийлен тIа, шерйора парте кулгал а деш, долаш дар пачхахьалкхено дIанийсдара хиланза яргйоаца рычагаш юкъе а йоалаеш.

Шераш дIадахар, СССР-е хьаяьй социалистически общество. Йоккха общественни производство промышленносте а юрта боахаме а керттера хинна дIаэттар. Хеталу, хIанз-м цхьаккха хIама новкъа дац общественни продукт духхьал дIа-са нийсъярга довла, аьнна. Стоимоста закона, товарно-ахчан отношеней боагIаш бола мах ца беча кхьчар гIулакх, хIаьта социализма политэкономе рынок хIама ца эшшаш куц доаца термин а хинна дIаэттар. Къахьегамга хьежжа хIама дIа-са нийсдара принцип йолаш хиннаяле а, цун объективни маIан дехадар: къахьегамах ма доагIар хилча — тIаккха, стоимостагIа ма дий из, хIаьта болхлочун низи товари доацача, ахча капитал доацача, саго саг воацавелга дIадаьккхача цун эггара нийсагIа бола бустам рынок, социалистически рынок ма йий.

Товарно-ахчан отношеней ма боагIара мах ца баро хьахилийтар дукха йола негативни явленеш: уравниловка, маьхаш хьахулача гуча-йоала субъективизм, бюрократизм, спекуляци, къа ца хьегаш йоаха доходаш, протекционизм йоаржаийта дефицит.

Малхбузено ший тайпара дувцар советски экономикера уж нийса доацараш. Уж дIакхайкадаьдар социализмана «органически доагIаш да» аьнна. Бакъда цу декларацена тIеххьа буржуазни пропаганда шин даькъа екъалуш санна хIама хулар, цхьан оагIорахьара цо рынкаца кхерабора «социалистически ортодоксаш», хIаьта вокх оагIорахьара — каччйоллар вийна—цкъа низагIа, тIаккха гуччахьа — берригача балех воаккхар санна капиталистически рынка идея. Новкъа дале а, гуччахьа мукIарло ду вай экономически Iилмана «социалистически рынок» яхар фуй, из капиталистически чул мел» эргаш я а цунца дувзаденна кхыдола дешаш а хара.

Цу проблемах бокъонца хьадда аьлар КПСС XXVII съездо: эффективни общественни производство Iалашъяра наьха безам тIабахийтара хиланза яргйоацаш я дика лела товарно-ахчан отношенеш. Цул совгIа уж цхьаккха а тайпара новкъа дац социалистически строяна, хIана аьлча 20 шерашка хинначунца нийсинча общественни производство мехка массанахьа а керте латт, из нара я лакхера общественни хьашт чIоагIде гIо деча, производствас де лерхIараш, из дегIаахара керттера лосталмаш, отраслевии территориальнии пропорцеш белгалъеча плана.

Цу хьалашка фу лоархIам болаш я рынок? Из объективни экономически вахара индикатор я. Цо сиха белгалду плановикий гIалаташ, уж тоаду, къахьегамеи материальнии ресурсаш кхы тIа оарцагIйоах, йоккхача промышленноста ца дуденнар дIакхоачашдара наьха инициатива айю. Социализм йолча хана цунах латт индивидуальни къахьегама маIан а, цо вIалла а тIаоттабац капитализм юхахьахилара кхерам. ХIаьта тIехьа тIайоагIача хана общественни производствас сага хьашташ дизза гIа кхоачаш ме ду кIезигагIа хургда наха юкъера вIаши товараш хувцилгеи гIуланхаш делгеи.

НийсагIа аргда вай: тахан дувцар дац 20 шерашка хинна опыт хьанйцай яхилга. Кхыдола хьалаш, кхыдола декхараш да. Бакъда, цу хана Ленина йийца дуккха идеяш тахан мегаш, вай хана йоагIаш я.

ХIаьта бакъдолчун урок? Из урок елар советски халкъ доккхий хувцамаш дара, дийннача гIалаташта мукIарло дара, хьинаре болх беш уж дIадахара новкъа даькхача парте XXVII съездо. «ДIадахачун бехктохаме анализ яро кхоаненга бода никъ цIенбу, эхь хеташ ирача моттигашта юстардувлача ахбакъдолчо юхаувз реальни политика оттаелга, новкъарле ю вай дIахьалхашка довлара», — белгалдаьккхар съезде М. С. Горбачева.

Съезде шерра йийцар промышленни предприятешта йоагIаш йолча хозрасчета ленински идея. Дуккхача эксперименташка гIолла хьош-хьош юкъехьу шоаш шоашта финансировани яреи шоаех дIадахарах шоаш меттаоттадареи принципаш, низ болаш йоагIа доал дара административни методашта метта отташ йола, мах, пайда, кредит, иштта кхыяраш санна йола экономически рычагаш.

Юрта боахаме тIехь-тIехьа шерагIа юкъейоалаю продналога ленински идея (кховзткъа шера дикка хувцаденначa аграрни хьалашка хьежжа). Колхозаштеи совхозаштеи пачхахьалкхенна дIаялларъ йолча поставкай боарамаш дIаяздеш увттаду, хIаьта совъяьннача продукцена цхьа къаьсттача хьалашка доал де йиш я цар, мукъача рынке йохка а йиш я.

Личнии общественнии хьашташ вIашагIтохара эффективни форма лерхI тахан кооперацех. Цу лостаме баьккха лоархIаме гIа ба СССР Лакхехьарча Совета тIеххьарча сессе тIаийца общественни производствана личнии инициатива дIатIаерзае йиш хулийта индивидуальни къахьегама балхах дола закон. Цунца дувзаденна белгалдаккха деза НЭП-аца нийсъеш йола тIагIоллара аналогеш еш закона тIеххьа сихъяь публикацеш араяьналга. Цар автораша белгалдаьккхадац (е белгалдаккха безам хиннабац) цхьа принципиальни башхало хилар: законо бокъо лац шийна къахьега маьхах сагъ оттаве, тIаккха, саг сагага воацавайта. Цул совгIа цо юридически чIоагIду практикана юкъедаха а СССР Конституце йоагIаш йолча статьяш тIа дIаяздаь а дола дуккхадар.

...Социализма кхоачамаши таронаши оарцагIа а йоахаш, эргалонаш хулаш я. Уж геттара йоккхий я. Уж я чIоагIа дегIаена экономика, антагонистически классаш йоацаш хилар, исторе чухь эггара хьалхара халкъа юкъара пачхахьалкхе, мехка Iалальмате йоккха интеллектуальни потенциал хьаьча культурни революцена карагIдаьннараш, халкъа боахама планагIа кулгалдара, социально - экономически дегIаухалга сихдара декхараш эффективни кхоачашдара хиланза яргйоаца еррига ресурсаш йолаялийта йиш хулийта опыт. Иштта я социалистически общество эргаьккха тоаяра хIанзара декхараш толаме кхоачашдаь хургхилара йола принципиальни гарантеш.

Евгений БЛИНОВ,
АПН обозреватель.

Вай доттагIий болча

ХЬАЙБАШ ДИКА IАНГАРА ДОАХ

Аьхки «Победа» колхоза хьайбеш леладеча цехе болх беш пхийтта коммунист вар. Iай кхы а бархI саг IотIакхийтар парна. Кхычагна масал луш къахьег цар массане а. ЧIоагIа шелал эттача хана, шура дIакхухьа машина ехар. Коммуниста С. Павленкос администрацешийга хьааларга а ца хьежаш, бортовой машинаш кийчйир шура дIакхахьара. Из по дир бахьан долаш ца талхаш йисар дукха а хьайбай продукци.

Партийни группаша тайп-тайпара балха участкаш бIаргкIалара ялийтац. Масала, дуккхача хана денз болх ца беш латтар кормокухня. Цунга хьажа оттавир коммунист В. Нестеренко. ХIанз саг латкъац хьаьнгаь доакъар кхоачам болаш дац, яхаш.

Паркома секретара Н. Поляковас дувц:

— Шура йохкара соахкара план колхозо октябре кхоачашйир. Лакха да кхыдола хьокхамаш а. Эггара лоархIамегIа да болх массахана цхьатарра, лаьрхIача бесса дIабодаш хилар.

Дика вIаштIехьдаькхад укхаза хьайбаш леладерий йоакхо яр а. Соахка царга ехкай итт барзкъаш дутта машина, дукха а кхыдола дефицитни товараш. ДукхагIболчарна чуIе керда фусамаш еннай, салаIара, дарба дайтара, культурни гIулакх дара хьалаш тIа-тIа дикагIа хулаш доагIа.

Сийлахь боккхача Октябра цIей хьатIакхоачача деношка шин шера яла еза хьайбай продукци дIаенна йистеяккха дош деннад цеха болхлоша.

«Коммунна». (Воронежски область).

БАЬЦАДААРАШ IАЙ ХЬАЛКХЕДУ

— Укх шера 400 тонн бIаьстан юххьера баьцадаараш дохка дезаш да тхо паччахьалкхенга, — яхаш дувц Скадовски района «Молодежный» совхоза керттерча агронома Г. Линькова. — Цудухьа тхоай парникови боахам дикка тоабаьб оаха. Шеко йоацаш совхоза коллектив шийна хьалхашка латтача декхарех лоархIаергьа.

Керттерча агронома яхар бакъдеш да парникашка дар, хIанзле даа мегаргдолаш да цIе хоарсам, тоъал лакхъеннай кхачах дIатохаш йола баьцаш, цхьадолча баьцадаарий рассада ше хила еззача боарамга дIакхоачаш латт. ХIанзле а чIоагIдаьд укхазарча болхлошца бIаьстан продукци йохкара дола райзаготконтораца р а договор, тоаяь йистеяьхай баьцадаараш дохкаргдола ларекаш.

«Наддніпрянська правда». (Харьковски область).

МЕХАНИЗАТОР

ОЧЕРК

Малгобекски района Юкъерча а Лакхерча а Ачалкхенашкарей Даби-Юртарей воккхачоа а зIамгачоа а вовзаш, цар лоархIаш ва Киев Керамий Заяудин. Кагий нах цун тара хила гIерт. ХIаьта боккхийчар цо аьннача хIара дешага теркам тIабахийта ладувгI. Къамаьл дара дукха тIера вац из, цхьабакъда хIара дош уйла а йий оал цо. Цудухьа дезагIа а лоархIамегIа а хул из.

Заудин массанена везаш хилара белгало: из волча нах ахар шоашта дегаIозале хилча а, цхьа во деча а. Из ше а кIезига ахац ший юртахой болча. Масала, цо цхьанне дог ураоттаду керда толамаш дахара, шоллагIчоа хьехар ду, хIаьта кхоалгIчунга цхьан хIаман бехке вале цIимхара къамаьл ду. Цхьабакъда, ше цхьа хIама къоастаде ца могаш вусе боккхагIа бола новкъостий, кулгалхой болча вахе из къоаста ца дича Iац. ХIаьта кхыча бесса хила цун йиш а яц. ХIана аьлча дуккхача хана денз юртарча наьха тешам бенна меттигерча Совета депутат ва из.

КIезига низ тIаахийтац цо юрта хьал-таро тоаеча а. Цун инициативагIа а цо дакъа лоацаш а улицашка гIашлой лела наькъаш дехкар. Депутата иштта моттигерча школа йоакхо ю, цунна дахча а къор а кхухьийташ. Эшаш хуле ремонт еча а новкъостал ду Заудина. Иштта цунца общественни вахаре дакъа лоац дуккхача хоржамхоша.

Юртарча кагирхоша шоай хьехамча хьахьехар безамца хьаьц. Заудина вахара никъ хьийхача кагирхоех тахан юрта керттера низ лоархI. Иштта механизаторащ хиннадика къахьегаш хьабоагIа Ваделов Беслан, Холухаев Закре, Киев Аслан, Цечоев Борис, Маделов Руслан, кхы дуккхабараш.

— Тхона болх бе атта да, хIана аьлча массаза юхе ва хьехархо, хьехамча — йоах боккхача безамца Цечоев Бориса. — Хеталора тхоашта массе а хIама де ховш санна. Бакъда деррига а дага лаьца мича воал. Масала чоалхане ремонт е езаш трактор ехача, эггара хьалха новкъостала воагIа хьехархо, Iагахьа санна эшаш хуле шийгара тIеххьара деталь дIаоттайий а по из тоаю.

Иштта ва из — «Алханчуртский» совхоза цIи хеза механизатор, юрта а боахаме а эггара чIоагIагIа лоархIачарех цаI, боккхача дезала да Киев Заудин. Цо. ший сесагаца бархI дезалхо хьалкхеваь. Уж беррига а къахьегама тIера, хIама хара тIакхувш ба. Мехкараштта а тIехьа трактор а шоай доалахьара легкови машина а лелае ховш. Дезала юкъера эггара зIамагIча Хьасана а хIанзле ший даьна трактор тоаеча новкъостал ду. ХIаьта Мухьмада ше дIадоаккх моллагIа нийсденна гIалат.

Атта йоаца къонал кхаьчар Киев Заудинага. 14 шу даьлча бо хилар цох. Шу хьалха денз хьаьналча къахьегамца ше кхоабар цо. ХIаьта хIанз 50 шерал тIех мара ваьнна веце а цун къахьегама стаж 40 шерага кхоачаш я.

— Кхойтта шу даьлча казахски колхоза болхло хила вийзар са, — дагаух Заудина. — Бакъда боахама кулгалхошка дехар а даь се болх бе ваьлар со. Цу хана — 1948 шера чIоагIа безача маьхе бар къахьегама низ. ХIаьта со хьатIахьежача йоагIачул дукхагIа ха лургйолаш дегIа онда а низ болаш а вар.

Заудин колхоза Iул доажадеш вар. Цига болх беш шишу даьча зIамигача саго хьайза муIаш йолча ший истарца тайп-тайпара мовхьаш дIа-хьа кхухьар, лаьтта оахар, ялат дIадувра. Иштта бригадира шийна тIадилла моллагIа декхар цIенхаштта теркам тIабахийте кхоачашдора. Ха ца къовсаш а моллагIча хаоттамах а бора цо болх. Цкъа цхьан чIоагIа шийла деначa Iай бурана кIала висар из. Бакъда Заудина ший шерч дита а дита ца аргIагIа ленкъанзар. Из буран цо ший «новкъосташца» цхьана лайра. Цудухьа вохьвечара ваьлар из. Цу буранах бола дагалоацам цун дохьдаьча лергашцей къоралцей бисар.

— Из деррига а хIама дацар, — йоах Заудина, — Советски Эскаре гIулакх де са вIаштIехьдаьнна даларе. ХIаьта со цунга чIоагIа кийча а веннавар...

Лораша цу денхарех ше мукъавалийтача механизатор хила лаьрхIар цо. Цунах тракторни бригаде шоай саг лоархIар. Из царна вайзавар хий, доагор, запчастеш кхухьаш волча хана. ХIаьта механизатораша зIамига саг техникаца безам болаш волга а ховш, цуна из Iомае новкъостал дора. Иштта тракторни бригаде прицепщик а волаш пхе шера механизаторашца казахстански целина кIалтIатохаш хиннав Заудин. 1960 шера цо боккъонца механизатор хила лаьрхIар. ХIаьта из дар Нохч-ГIалгIайчен лаьтта Юкъера Ачалкхе яхача юрта.

Хьамсарча лаьтта цIавеча кхы хье ца а луш тракторни бригаде прицепщик а волаш къахьега волавелар из. Дийнахьа болх а беш бийсана ялх бетта йолча механизаторий курсашка дийшар Заудина. 1962 шера уж курсаш чакхъяьхача цIена ДТ-54 яха трактор ялар цунна. Киев Заудина вахаре эггара празегIа дола ди дар из. Цул тIехьагIа кхы дукха ца говш саг йоалайир цо.

Ха ткъамашца гIетта йолаш санна сиха дIайрда. Вай вахаре дукха тайп-тайпара эргалонаш хул. Бакъда хувцалац Заудина оамал. Дисциплина йолаш къахьегама тIера волча цо, хержача профессена тешаме а волаш ший говзал кердайоах.

Сецца денз боад къоалабаллаца кхай тIа хул тракторист, нагахьа санна эше — ах бийса ялала а. Иштта ха ца къовсаш Заудина болх бора цун къахьегама дикалга специалистий хьежа безаргбоацаш. Совхозе дика ховра цо шийна тIадилла моллагIа гIулакх тIехдика а ханнахьа а кхоачашдергдолга. ХIаьта дизача ткъаь пхий шера цо цiи трактор мара хийцаяц. Хьалхарча ДТ-54 яхача трактора тIа шин бетта болх банзар Заудина. ТIаккха цунна ялар С-100 яха низ бола трактор. Шийтта шера говзача механизатора кулг-кара цкъа ца йохаш болх бир тракторо. Цунна Заудина лаьтта оахар, ялат дIадувра, чуэдар, мовхьаш дIа-хьа кхухьар.

1974 шера мара цо ший къаьнча трактор кердача «ДТ-75» хийцанзар. Цхьабакъда цо дIалуча хана а дукха ха йоацаш заводской конвейера тIара арглына нерда яр санна яр трактор. Из иштта дикача хьале яр ший ханнахьа даьтта а хьокхаш, хувца еза деталаш а хувцаш лелаярах. Иштта доал ду цо хIанз шийгарча «ДТ-75» яхача трактора а. Цудухьа кхойтталагIа шу да цо ца йохаш болх бу.

Къахьегамга хьежна сий ду оал. ХIаьта Заудина балхара дика алапи эц. Иштта моральни а хоаставу из. Масала, эггара хьалха цунна Ленински юбилейни медаль ялар. ТIаккха цхьаннена тIехьа шоллагIьяр а луш Къахьегама ЦIеча Байракха ши орден, «Къахьегама ветеран» яха медаль ялар. ХIаьта дIадахача шера балха тIа доккхий хьонхамаш дахарахи общественни вахаре хьинаре дакъа лацарахи Киев Заудина «Халкъий ДоттагIла» орден елар.

Юртарча клубе цIи хезача механизатора доагIаш дола из совгIат дIалуча хана беррига юртахой гулбелар. Царех хIаране шоай мехкахо дезача совгIатаца кулг а лаьца даькъала вувца безам бар. Иштта массане а цхьатарра йоахар: — доагIаш денна совгIат да из. Заудин массанена а хьонхам а хинна дIаотта веза.

ХIаьта Заудин кер тохалуш гIадваха вар. Юхь тIа хьоцар техадар. Цун доккхийча бIаргашка хий уттар. Бакъда массаза санна дош лоаца долаш вар из:

— Баркал, новкъостий, — аьлар цо шортта. — Беррига низ тIабохийташ ма хулла дикагIа къахьега хьожаргва со.

Берригаш цунах тешар. ТIаккха заде сатем аттача хана Заудина аьлар:

— ЧIоагIа безамеча а бехктохкамеча а хана дах вай. ХIаравар ший лаьттан да ва, иштта беррига низ дIабохийташ цу тIа къахьегаш хила веза. Массане а Даьхе чIоагIъе еза вай. Вошийн духьа, лаьттан тIа машар хилийтар духьа. ХIаьта из вай кара да.

Из къамаьл даь ваьлча массане а дIаьхдаь тIоараш техар.

ЛерттIа а нийсса а болх бу двигатела. МухьагIа йиза тележка тIехьа йола ДТ-75 атта дукъагIа тIайоал.

Штурвал бе йоал — кхаь ордена кавалера Киев Заудина. Цун металлаца а доагорасьазочни материалашца а болх барах Iаьрщденнача низ болча кулгаша атта лелаю машина. Агрегат юха соц. Тележка чура 12 тонн органика Iоноассаю. ТIаккха агрегат юха ерз. Трактора гусеницаш хьалха шоаш йыкхача лара тIа йоал.

Киев Заудин кхай тIа удобрени тоссаш ва укх Iан деношка. Кхачан программа кхоачапъеча лизза дакъа юкъедахьа гIерт визза вола ахархо.

П. ХАЛУКАЕВ.

Итт класс чакхъяьккхачул тIехьаIа Наурски района Калиновская яхача станицерча СПТУ-2 яхача училище деша йода Исраилова ПаьтIамат. ХIамах дика кхеташ йолча йоIо толаме чакхйоакх из.

Цигара цIаеча Надтеречни района «Братский» совхозе болх бе йолалу къона механизатор. Цхьабакъда, охьт ца хиларах хьалхарча шера дукха халонаш ла езаш нийсьелар из. Исраиловайна ца ховр хьалхадоаккхаш, теркам сенна тIаберзе беза дIаоалаш, де девача хана новкъостал деш уллув къахьегаш нах хилар.

Дукха ха яалехьа балхах дика лоархIае яьлар из. Цхьа ди дIадахийтацар цо задани кхоачаш ца еш. Т-25 яха трактор я ПаьтIамата лелаер. Цунца дIа-хьа кхухь цо дукха деза доаца мовхьаш.

«Братский» совхоз ялати гина лаьрхIа йола люцернен хьалкхееш я. Хьайбаш а леладу цига. Царна массанена гIулакх деш я Исраилова. Цун хьаьнала къахьегам белгалбаьккхаб дуккхача сийлен грамоташца, ахчан премешца, кхыча совгIаташца.

Итт шу гаргга ха я Исраиловае иштта болх бу.

С. СУРХОЕВ.

СУРТА ТIА: Надтеречни района «Братский» совхоза механизатор Исраилова ПаьтIамат.

С.-А. АСХАБОВА сурт.

ДОЗОЛ ДЕХЬАРА

ДРА. Боли яхача провинцера цу ахархошка кхьачар лаьтта леладе бокъо йола каьхаташ. Афгански правительствана цар тешаж бедар тIех тIайоагIача хана республике юртбоахама производство дейIакхуэлача, прогрессивни экономически хувцамаш деча новкъостал дергхилара. Тахан 330 эзар совгIа ахархочо паччахьалкхенгара маьхах доацаш леладе лаьтта ийцад.

Г. НАДЕЖДИНА сурт. ТАСС фотохроника.

ДУНЕ ЦХЬАН КIИРАГIА

ИСТОРИЧЕСКИ РЕШЕНЕШ

Москве хиннача КПСС ЦК Пленума доазол арахьара ухача эггара хьалхарча откликай анализ йича, гуш да, дунен тайп-тайпарча мехкашкарча политически обозревателаша хадданза хьалхадоахар «исторически» яха дош хилар. Цу тайпара цунмах бу английски е малхбузенгермански буржуазни санна социалистически мехкий публикацешка, американски телекомпаней репортажашка а прогрессивни общественни деятелий заявленешка а. Мел чIоагIа хьашт долаш ба уж КПСС ЦК Генеральни секретара М. С. Горбачева «Эргалонехи парте кадрови политикахи» йолча докладана тешшаме хьахьокх малхбузен пресса оагIошна, радио а телеизвестей а тIеххьарча выпускашка къьстта чIоагIа ювцаш из хиларо.

ФРГ телевидене комментарешка белгалдоаккхаш ма хиллара, «доклад — из дIаяхача хана СССР дегIайоалаяра даькъе хиннача гIалаташта еш йола критика хинна Iац. Цу тIа хьакхайкаяь йола программа лаьрхIа я эггара хьалха хьатIайоагIача хана советски общество сихха дегIайоалаяра гIо де». Малхбузен массови информаце кхыча дуккхача выступленешка а санна, телекомментарей авторо «революционни лоархI» хоржамий системерча реформах, хоржамий кампане ерригача советски наха бокъонца дакъа лацарах йола предложени.

Укх тайпара да лондонски «Таймса» хетар: «Горбачев Михаила выступлени исторически я ала мегаргдолаш я. ТIеххьарча хана Советски Союзе хьахиннача кхоачамбоацарий дикка доацхаш а гIожагIча тайпара а анализ яьй цо. Пленуме могаяь йола предложенеш. Сийлахь-йоккха Октябрьски Революци 1917 шера хинначул тIехьагIа Коммунистически парте балха эггара чIоагIагIа хинна хувцамаш санна лархIа йоагIа». «ХIанз Советски Союзе, — язду «Генераль-Айнайгер» яхача малхбузенгерманcки газето, — эггара лакхагIча тайпара политически образовани йолча общества тIатеIIа дIадехаш дар IотIа а кхеташ реформаш е гIерташ СССР кулгалхой хилара хьал отташ латт».

США керттерча ерригача радио а теле а компаней передачай программашта юкъейихьа хиннай Пленумах йола репортажаш а КПСС ЦК Генеральни секретара доклад а. Ай-эн-эс яхача компане ведущи волчо аьннад. «КПСС ЦК Пленума боккха лоархIам бу. хIана аьлча СССР-е оттаьча кердача экономически социальни программана дIахо детализаци еча, хIаьта иштта советски обществана демократизаци яра политика дегIайоалаеча а гIо де дезаш из йоландаь».

Малхбузехьа еча дуккхача комментарешка дувц. Пленуме тIанийцача решеней лоархIам бокъонца кхетабара дикка дукха ха эшаргхилар. Цхьабакъда хIанзе а тешшаме ала йиш я, доазол дехьара наблюдателаш из бе-башха ца хеташ бац, уж тешаш ба советски обществе керда цIенхаштта хувцамаш хулаш латташ хиларах.

ЕВРОПЕ МАШАРИ КХЕРАМЗЛЕИ ХИЛИТАР ДУХЬА

ТIеххьарча шерашка дипломатически словаре каст-каста нийсду «Европейски процесс» яха дешаш. Уж дашхар — из хургдар машар чIоагIбаран халкъашта юкъе тешам хилийтаран тIехьа лоаттабеча къовсама а къаьнача континентера тIема кхерам дIабаккхара сихдаь герзаш делга юхатохара деррига лостамаш да, яхилга. Из процесс дIайолаелар Европе кхерамзлени цхьана гIулакхаш леладарей совещани Хельсинке хиннача 1975 шера. Цу совещане чIоагIийр дунен халкъашта юкъерча вахара лоархIамеча тенденцей юкъарча европейски бoараме чIоагIъяьй — тайп-тайпара социально-экономически системаш бе-бе йола паччахьалкхенаш машаре цхьана яхара, къовсаме а вIашдухьала а дола дешаш машаре къоастадара никъ лехаб.

Юкъара европейски процесс дIахо яхьар санна хIама да Европе кхерамзлени цхьана гIулакхаш леладаран долча Венски вIашагIкхетара Австралийски столице 27 январе дIайолаяь шоллагIа этап а. Европейски 33 паччахьалкхени, хIаьта иштта США-и Канадаи викалаш вIашагIкхийттаб Хельсински тIеххьара акт кхоачашъяра дешаш дувца.

Советски Союзои кхыча социалистически мехкашкей лерхI, машара Европа хьаяра, герзаш дIадахара гIулакха тIехь прогресс хилийтара, дерригача доакъоцка бувзамаши наха юкъера гIулакхаши шердара Венски форумах пайда эца безаш. Духхьал из бахьан долаш да гуманитарни цхьана гIулакхаш леладара дешай ерригача комплексагIа йола европейски паччахьалкхений авторитетни конференци Москве гулъяра идея. Дувцар да наха юкъерча контактех, информацех, культурах, образованех. Чехословаке дIакхайкаьй цхьаькха лоархIаме инициатива — торгови, Iилман, технически бувзамаш шердара наькъ тIара духьаленаш дIайоахаргйола юкъара европейски экономически форум е, аьнна.

Венски вIашагIкхетара цхьоалагIча этапе Польша ювцийта оттаьй документа проект, цу тIа йоах, масала, тешам оттабара гIулакхаши герзаш дIадахара дешани цхьана дувца деза. Цу оагIорахьа толаме деш долча гIулакхаша аттача боаккхаргбар Централни Европе шинна а оагIоно герзашцара низаши герзаши кIезигдара хьакъехьа еча переговорий болх. Переговорий 41-гIа раунд дIайолаеннай цигга, Вене, 29 январе.

ХIанзалца хьа Венски вIашагIкхетаре толама блокада увттаьраш цIена пропагандистски антикоммунистически пропаганда цу форумах пайда эцаш йолча США-и цар союзникийн позици хиннай. Натовски мехкий викалаша хоадам боллаш йола цхьа предложени оттаьяц, бакъда дукха къахьийгад халкъашта юкъе моастагIал долла доацар дувца гIерташ. Из тактика дIайоаккхаргйий-те цар хIанз. Юххьанцара цар гIулакхаш башха тешавеш дац. Венски вIашагIкхетара керда этап дIайолаяларца ювзаеннача США президента Рейгана заявлене тенет араяьккхай, цо йоах, масала, «сага бокъоний хьал Советски Союзеи Малхбоален Европа кхыча мехкашкеи хIанз а трагически да». Гуш ма хиллара президент хьалха а санна антисоветизма уйла тIара вала дагаволаш вац.

БОККХА НИЗ

Цу тайпара дукха викалаш болаш форум Iарбий мехкий столицашка дукха хана денз яьяцар. Кувейте гулбеннабар 40 совгIа паччахьалкхен ялх регионални объединении чуйоагIаш йолча Исламски конференце организаце (ОИК) доакъашхой йолча паччахьалкхенаштен мехкий правительстваштен кертелаттараш. Уж ба 800 миллион совгIа болча бусалбай викалаш.

ХIанзарча хьалашка, из боккха низ ба, адамлен эггара актуальнегIа йола проблемаш къоастаеча боккха лоархIам болаш хила, дунен кхелех доагIаш дола дош ала могаре а долаш. Цу хьакъехьа дувц Кувейтерча конференце дакъа лоацараш даькъала бувцаш СССР Лакхехьарча Совета Президиумо яхьийтача послане тIа а. Ядерни боаца, низагIа байташ боаца, кхерамзлен машар хьабарга долха наькъаш дохилга лоархIаме хилар белгал а доаккхаш, СССР Лакхехьарча Совета Президиумо аьннад: «Уж лакха идеалаш бахьан долаш деаттабеча къовсаме чIоагIа лоархIаме да ерригача паччахьакхенашен халкъашеи юкъе хьош дола дакъа, уж политически, экономически, социальни дина, кхыча гIулакхашта бе-бе дале а».

Кхетадеш да, конференце дакъа доацараштa гIулакх цхьан кога тIа даккха атта доацилга. ОИК, членашта юкъе йолаш я цIенхаштара вIашдухьленаш, цхьайолча хана царех, масала, Иранаи Иракаи юкъе латтар санна, гуччахьа тIом беш конфликт а отташ. Тайп-тайпара лерхI, недама тIехьа бараш дуккхагIа хиларца вIашагIкхеташ йолча паччахьалкхенаша Гаргарча Малхбоалерча сионистски агрессена духьалара къовсам, империализмаи неоколониализмаи мехкаш довхара уйлашта духьала деладу гIулакхаш санна йола конференци повесткана юкъе йихьа проблемаш, тайп-тайпара хьеж уж прогресса принципашкей къахьегамхой хьашташкей. Социалистически ориентаце никъ хержача Демократически Йимена кулгалхошта хала да Саудовски миллиардераша юкъара хьашташ лаха, хIаьта США гуччахьарча тIема-политически Iоткъама духьала латтача Сирена — Пакистана проамерикански режимаца юкъара хьашташ лаха.

Из иштта дале а, конференце дакъа лоацарий вIаштIехьдаьннад эггара лоархIамегIа долча 30 совгIа долча деша проекташ цига ювцийта хьакъоастае: Гаргарча Малхбоален конфликти палестински проблемеи, ирано-иракски тIоми Африка къулбехьара хьали, кIезигагIа лоархIам бола кхыйола проблемаш. Кувейте тIанийца решенеш хила, тарлу регионални конфликтни хьал тоаделга, империализмана, расизмана, сионизмана духьала, паргIато, нийсхо, социально-экономически прогресса бахьан долаш лоаттабеча къовсаме халкъий солидарность чIоагIъелга дIадоладеш йола моттиг а хинна дIаотта, дунен халкъашта юкъера машари кхерамзлен чIоагIъяра гIулакха цу тайпара дакъа юкъе хьош а.

Виталий ЧУКСЕЕВ,
Валентин ВАСИЛЕЦ,
Михаил КРУТИХИН.
(ТАСС).

Саги Iалами

ТИЙРК—ДОТТАГIАЛА ПХА

Додача хиво цIаьхха вола тох, цу хана хиннача листача хьуна юкъе уллача станицана нокъзара дала доалаш санна, тIаккха дIанийс а дале, долалу. Цу чура хий хIанз кIезигагIа да, сатийнеи сих ца луши дода...

Бакъда дукха гаьнадалац из духххьал нийса дIадодаш, сунта лакхерча бьефа тIа кхаьчача горадодаш санна цхьа хIама хул цунна, цIаьхха соц, шондоратта кIал а даьле, цига готтдале, эгIаздахе араэккх, кхехкаш санна, корзагIдоал. Цхьа кIеззига ха яьлча сатув, паргIатта долалу. Цигара даьлча ший аьтта оагIорахьарча бердаца уллача Аликазган яхача гIумкий ор чу кхоач из. Цох дIа а кхийте, долалу Тийрк. ГIалат баьле, цкъаза картографаша карта тIа доаккх из, керда цIи а тилле.

Сунт техача дIадолалу дельтови канал. Цхьа ткъаьх километр гаьна даьлча Тийрках дIакъаст Таловка яха дода хийи Тийрка ган. Уж шаккхе а хIанз хий доацаш даьсса ораш да, хIана аьлча Тийрка шийна а тоъац ший хий. Каргалински сунтах чакх а даьле, ширача Хвалине дода из.

Иштта новкъа даьлча, цун бердий йистош тIехьтIехьа ерзанйоал, наг-нагахьа дитт-комарийи, дакайи лоха гаьнаш мара ца нийслуш. Кизляра оагIонгахьара гIойленагIа хул гаьнаш. Цкъаза со цецвоаккх цу хица наха леладеча гIулакхаша.

Тийрка чура дукха хий дIадохийт вай тайп-тайпарча гIулакхашка, каналаш а доахаш кхашка а юрташка а дийхкад. Цун хий кхоач юхе гIолла йолча хьунашка, сомийи комарийи бешамашка.

Тийркаца хьу дIайогIаре, цо цун бердаш чIоагIдергдар, фо цIендергдар, тIаккха цига наха салаIа моттигаш а хургьяр.

Тийрках кхы а беркат доал: цу чу Iов тосс осетрови чкъаьраша. Пхандаргаш хьахула бIи ба из. ХIаьта хIара шера Тийрко бахьа кIаьла лоабат. Из ше санна кхы йоаца дика удобрени я. Миллион тонн хул из хIара шера. Тийрк тIехига долчара хьалъяьккхача нхашка йилла мел дика яр из Земснарядашца хьалйоаккхалургьяр из. Ма дукха рузкъа да хIанз довш латтар!

ХIаьта Астрахански заливах дIакхетача моттиге Тийрк хийцца саг дехьавоалалургволаш тIехига даГIум а лоабат а ба Тийрк тIехдаьр. Цига оттаьй цхьа земснаряд. Бакъда из кIезига низ болаш а тиша а я. БIаьсти хий кIезига долча хана Iов тассара Тийрка чу довла хала хул осетрови чкъаьрашта.

Чакхдоалача гаргагIертача, голаш кIезигагIа етт Тийрка. ИIаьхха йовкъаш хул из нийса додаш. Ший хьарсам цо тIеххьара хийцар 1916 шера. ХIаьта IокIалдаьлар из. Цу хана Аликазган аьнна цIи яькхар цох. Кордонка яха хий аьттехьара га долчара аьрдехьара га а хинна дIаэттар.

Тамаз-Тюба яхача ора бердашка цхьа га яц, хIаьта Кавказа хин керттера артери йолча Бакилкупе эрва хьу я. Цу шин ора юкъера Iамарч дузадер а Тийрк да.

Йоккхеи ЗIамигеи Ачиколи, Ялгиное, Чилимное, Бешеные яха Тийрка бассейна Iамарч... Нагахьа салоIа ди дIадодацар со царех цхьанне тIа ца хулаш. ЦIена фо, чкъаьрий лувцаш буа сакъердам. Профессиональни рыбакашца вIашагIкхетар — хIанз а дицлац уж хIамаш. Безаме яр хозача Iаламе салоIаш. Бакъда, зIок-мозаша сатем боабора. ХIаьта уж-м чкъаьрашта эшаш а да — цар кхача ба уж.

Цига чкъаьрий лувцаш хулар Крайновкера, Старо-Теречнера, Вирюзякера нах. ХIара боахаме шера 4000 тоннага кхоачаш чкъаьрий даха залани лора. Из кхоачаш а тIеххоачаш а е йиш хулаш дар Iамашкара чкъаьрий. 60 эзар гектар лаьтта лоацаш яр Iамарчий тIехе. Чкъаьрий дукха дар цар чу. ТIехьагIа хиннача кхаь Iам чу чабакхаш, лосось, кутум, жерехам яха чкъаьрий хулар Вокхар чурча хил дукхагIа дIоахлора цар чура хий. Цар чу чкъаьраша Iов дукхагIа тоссар. БIаьсти яьлча хьалдузар чкъаьраша уж Iамарч. Кхехкаш санна хьедора цар Iам чура хий сов дукха долаш. Цудухьа Бешеные аьнна цIи йолаш бар царех цхьа Iам.

60 эзар гектар лаьтта. Деций уж Iамарч? Iамарч локъа а даь, цу лаьтта хьажкIаш дIае дагадехар Дагестанерча кулгалхошта.

Iамарч локъаде техника тIахийцар. ДIакъайлар Iамарч долча хий чудодаш мел йола моттигаш.

Цар чура хий дIадода каналаш цIендир Каспийски форда чу хийцар цар чура хий. Цхьадола чкъаьрий форда чу дахар хица, хIаьта пхандаргаш дайра. Iаьмате дукха рузкъа дIадахийтар Iамарч локъадарга. Уж хинна лаьтта дукхагIдар аьха Iодиллар, цу тIа хьажкIаш дIайийра. ХIаьта хьатIабаьлар эрз.

ЦIаькха хьажкIаш дIае лаьрхIар. Бакъда лакхера енача указане тIа дар Iамарч меттаоттаде, чкъаьрий доладе, аьнна.

Кхо шу даьккхар локъадаь Iамарч меттаоттале. Юха а нийсвелар со Йоккхеи ЗIамигеи Ачиколи екъача шувна тIа, чкъаьрий лувцарий цIагIа. Хьаша лаьрхIа тIанийцар со вежараша МорозовгIар Степанеи Алексейси.

— Чкъаьрий доахалой?— аьнна хаьттача, раьза боацаш жоп делар:

— Фу чкъаьрий дувц Iа? Мичад уж? 400 центнер яккха задани еннай колхоза. Цох ах ниэткъа мара кхоачашъюлац. Уж фу чкъаьрий да — сом, лещ, окунь, щука...

Со бер долча хана, дагадоагIа сона, Кавказа керттера хий Каспийски фордах кхетача моттиге Бирючок яха чкъаьрий лувцарий йоккха юрт яр. Хи йисте яр чкъаьрий завод. Цига хьатIаухар Каспе чура кемаш. Царех зIамагIараш Тийрка чу гIолла урагIдахе, Кутан-Батор. Нови Бирюзяк яхача юрташка йолча чкъаьрий заводашка кхоачар.

Цу хана Бирюзяк яхача юрта дахар тхо. Са да чкъаьрий заводе балха вар, бухгалтер волаш. Цо каст-каста шийца вугар со. Тийрко чкъаьрий лора, уж чакхдоахаш болх бора наха.

Цул тIехьагIа тхо цигара даха кхычахьа дIадахар. Ткъо шу гаргга ха яьлча мара цу моттигашка юхаваханзар со. Аз лакхе йийца юрташ дIаяьннай...

Н. КРАСНОВ.

ХОАМАШ

КЕРДАДАР IОМАДУ

Района массайолча совхозашка болх беш я звеной кулгалхой механизаторий говзал лакхъю курсаш. Ка бола ялат, хьажкIаш, шекара свеклаш, генараш кхедеча интенсивнин индустриальнин технологеш юкъенхувла, боахама пайда эца Iомабу уж.

Трактористий курсаш а я болх беш. Кастта 87 къона тракторист юкъегIоргва Наьсарерча механизаторий мугIарашта.

✦

ВОШАЛ ЧIОАГIЛУ

Цхьа дезал санна бах Назранерча № 14 йолчен Къулбаседа ХIирий Черменерча № 6 йолчен училищашка деша багIа кагий нахи мехкарийи. Каст - каста вIашагIбетталу уж дешара аудиторешка, клубашка, спортивни залашка.

Укх деношка аргIанара пIей хилар Назране. Черменера хьаьший баьхкар шоай новкъостий болча.

Цига дакъа лоацаш хилар Социалистически Къахьегама Турпал, «40 лет Октября» яхача совхоза хьажкIашкхе я р х о, КПСС Нохч - ГIалгIай обкома бюро член Кодзоев Бахьаудин, Сийлахь - боккхача Даймехка тIема ветеранаш Арчаков Хасолта, Коломиец Лидия Павловна, Оздоев Мурад, отставке вола подполковник Плиев Саварбик, Афганистане интернациональни декхар кхоачашдеш хиннача хана «За отвагу» яха медаль енна Хашагульгов Руслан.

Хьаьшашта юкъе вар эскара инарала И. Плиева цIера г I я з г. Орджоникидзерча музея директор, Сийлахь-боккхача Даймехка тIема ветеран Зангиев Валентин.

✦

БЕРАШТА ДАЬ СОВГIАТ

Совхоз - техникумо Яндаре хьалъяьй башха хоза берий ясли. Укх деношка цу чу даха ховшаргда дояркай, механизаторий 50 бер.

✦

КЕРДА ЦIА

Назранерча Московски улицагIа наьха бIарг тIаоттача урагIдахар пхезза вIаштIардаь 45 квартира йола цIа. Кооперативни да из. Районе юххьанца хьалдаь да из.

Кастта цунна юхха шоллагIдар хьалде болалургба ЧИУС-а чуйоагIача укхазарча кооперативни организаце гIишлонхой.

М. ЗАНГИЕВ.

Керда обрядаш — вахаре

ПАЙДАНЕ ВIАШАГIКХЕТАР

Город Аргунерча культура Двореце дукха ха йоацаш чакхъяьлар вахаре керда советски традицеш, цIейш, обрядаш юкъедоаладара хетаяь республикански семинар - практикум. Из хьайийллар советски традицешта, цIейшта обрядашта йолча республикански комиссе председатела Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета председатела заместитела Т. У. Махмудхаджиевас. Доклад йир Нохч-ГIалгIай АССР культура министра А. Г. Киндарова. Цу даькъе шоаш Iоаяьча опытах дийцар Нохч - ГIалгIай АССР Министрий Совета загса отдела заведующе Н. Соснинас, А. П. Чехова цIерагIча республикански библиотека директора Т. Габисовас, Грозненски горисполкома культура отдела заведующе В. Алдамова, Нохч - ГIалгIай радиокомитета керттерча редактора У. Ахмадова, Калиновски ДК директора Т. Жуковас, Троицки ДК директора Т. Зотовас, МагIалбика района культура отдела заведующе М. Танкиевас, ВЛКСМ обкома лекторски группа заведующе У. Байракова. Цар белгалдаьккхар, цуморча мероприятеша наха, къаьстта кагирхошта атеистически, интернациональни, идейно - нравственни кхетам луш хилар.

Хоза кийчъяь я ДК фойе. Массанахьа локхаш музыка, кийчдаь тайп-тайпара стендаш, бераша яьча хIамай выставка я.

Семинара - практикума теоретически дакъа чакхдаьлча дIайолаелар практически занятеш: саг йоалаяра-яхара торжественни регистраци яр, хьайбаш леладечар династи езъеш йола сайре.

ДIадолалу керда хьахулаш бола дезал торжественни хьале безбеш дола цIей. Зале вайнаьха музыка. Чубоал тахан денз шоай вахар цхьана дувза чIоагIо яь Хаджимурадов Руслан — «Аргунводпрома» воккхагIвола инженер, Арсанова Луиза — Аргунерча № 1 йолча юкъерча школа хьехархо. Нускала тIаювх вайнаьха чокхена тара йола лоа санна кIай коч. ТIатул кIай шарф. Iаьржа костюм ювх Руслана. Царна уллув ба цар новкъостий: Руслана доттагIа а Луизай неш а. Горисполкома загса отдела заведующес М. Усмановаси Аргунски СДК директора З. Миназаеваси чIоагIду Хаджимурадов Русланахи Арсанова Луизахи ХаджимурадовгIар керда дезал хьахилар.

БоккхийчарцIерагIа керда хьахиннача дезала вахар даькъала дувцаш къамаьл ду къахьегама ветерана Косенко Галина Павловнас, депутата, санэпидстанце воккхагIволча лора Э. Сардалова, Луизас а Руслана а болх беча моттигашкара баьхкача викалаша. Царна ловца баькха ца Iеш, цар къона вахар даькъала дийца Iеш, къона хьахиннача дезала тайп-тайпара совгIаташ лу цар. Къоначар сийна концерт оттаду культура Двореца болхлоша.

Семинара практически даькъа шоллагIа оагIув яр «Южный» яхача совхозе хьайбаш леладеш болча ИсраиловгIар Камета дезала къахьегама династена хетаяь.

Каметас цу совхозе болх бу 28 шу даьннад. Из я Октябрьски Революце а «Знак Почета» яхача а ордений кавалер. Цунна еннай Ленински Юбилейни а «Къахьегама ветеран» яха а медалаш, Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Сийлен грамота. Цо лелаю Нохч ГIалгIай АССР заслуженни хьайбаш леладер яха цIи. Iалаьмате дукха я цунна тийнна сийлен грамоташ, «Социалистически яхье котъяьннар», 8-ча, 9-ча, 10-ча, 11-ча пятилетка ударник яха знакаш, кхыдола совгIаташ. Цу хьаьналча къахьегама дезале тахан 28 саг ва, царах 17 бер. Уж Камета вIийй а мехкарий а бераш да.

Маьре бахалца ферме болх беш хиннаб Каметай мехкарий Роза, Мизан, Белкъац. ХIанз нанна уллув къахьегаш ба Каметай къонгаш Апти, Жабар, нус Хадижат. Кастта ферме балха йоагIаргйолаш я Каметай шоллагIйола нус — Роза а.

ВоккхагIволча вoIо Апте чакхъяьккхар Грознера № 4 йола СПТУ. Цох хилар мехкдаьттахо — бурувдеттар. Цига къахьегаш волаш Советски Эскаре гIулакх де вахар. Даьхено шийна тIадилла гIулакх тIехдика чакхдоаккхаш — тIема а политически кийчон а отличник яха цIи яьккха цIавийрзар. Цу хана денз нанна уллув болх беш ва из. Иштта арме гIулакх даь цIавийрзачул тIехьагIа наней вошеи волча балха эттар Жабар а. ИсраиловгIар династес шоай совхоза дIаенна балха ха бIаь шу совгIа я. Эзар тонн я цар яьккха шура.

...Сцена тIа Iохайша багIа ИсраиловгIар дезал. Царех хIаране вахара а къахьегама наькъах лаьца дувц ведущи йолча кхалсага. Атта хиннабац Каметай вахара никъ. Бераш геттара зIамига долаш кхелхав цу ферме учетчик волаш болх беш хинна мар Рашид. Из вар цу балха Камета дIайигар а. Цига балха йоагIача хана 22 шу мара даланза къона яр Камета. Цу хана цунна хьехамча хинна дIаэттар совхозе эгтара дикагIчарех йола доярка Мусхаджиева Малика. Ший ученицай дсккха цIей долча тахан енай из а. Каметана из йий хац зале. Ведуще сцена тIа ех Мусхаджиева. Шоайла маралнийлха, бIаргех хий дахнна латташ цхьа юкъ йоаккх цар. Цар дIайхача вIашагIкхетаро гIадбига, чIоагIа тIоараш тох зале багIачар. Хьехамчас а ученицас а дувц цу ханарча, дукха хIама ца тоъаш кулгкара бе безаш хала хиннача балхах, шоашта юкъе лаьттача доттагIалах.

Уж къона болча хана цар цхьана даьха, царна хьамсара хинна «ИоагIаргъя со, нана» яха илли доаккх культболхлоша. ГIадбаха багIа нешаш.

Сцена тIа йоал «Южный» яхача совхоза партийни организаце секретарь Хатуева Себилла. Цо дувц, дIадаха шу массайола иланаш кхоачашъеш совхозо чакхдаьккхалга. Цу толаме дикка дакъа ИсраиловгIар дезала а долга. Духхьал Каметас ше дахача шера хIара беттача Iаттагара планах 2350 килограмм жа-ра яккха ца езача, 4494 килограмм шура яьккхай. Шо-шоай моттиге хьинаре къахьегаш совхоза сийдоаккхаш хиннаб Апти а, Жабар а, Хадижат а.

Хоза кийчдаьд из цIей культболхлоша, ИсраиловгIар дезала династерча хIарарача къахьегамхочоа хетадаь илли оал самодеятельни артисташа. Уж даькъала бувцаш, цар кхы а чIоагIагIа аьттув балар ловш ловца боаккхаш зIамига инсценировка яьй № 4 йолча юкъерча школерча пионераша. Массане хозахеташ тIаэц из.

Совхоза администраце, партийни а профсоюзни а организацей цIерагIа совгIаташ лу ИсраиловгIар дезала.

СУРТА ТIА: ИсраиловгIар дезал: (аьрдехьара аьттехьа) Жабар, Камета, Апти, Хадижат.

Б. АБАДИЕВ.
В. ЕЛИЗАРОВА сурт.

• Юртара культура кхуврч: вахари проблемаши

ЙОАКХО ЦА ЙИЧА...

Пхьилекъонгий - Юртарча культура ЦIен здане гаьнара хьежачоа хеталургда ираз да укхаза бахача наьха, къаьстта кагирхой. Шоай мукъа ха салоIаме, сакъердаме дIаяхьа, ерриге юрт - чухошаргйолаш доккха культура ЦIа ма дий акхар, аьнна.

Бакъда, здане чуяьлча, сона-м се цхьан ферме кхаьчача санна хийтар, хIаьта из са уйла бакийр Юрта Совета председатела Антошкиев Iийсас. «Укх чу ва атта сага дог доагIаргдац» — аьнна чакхдаьккхар по ший къамаьл. Белгалдаккха деза, Iийсас цига болх бу дукха ха ца хилар.

Цхьаккха лостам боацача, баьдеча, бIехача коридора чу гIолла хьалволавелча дукха наIараш йоахк дехьа а сехьа а. Цига я юртарча библиотека, берий библиотека яраш а. Со цига хиннар балха ди дале а, берий библиотека мара болх беш яцар. Сарралца хьийжача а, гучабаланзар культура ЦIен директор С. Горчханов, цун болхлой, библиотека болхлой.

Юрта Совете уллаш яр дIадахача шера юртарча культболхлоша баьча балха «отчет». Цу тIа дукха пункташ яр кхоачашъяьй аьнна язъяь: бахача наха йийша лекцеш, чакхдаьха вIашагIкхетараш, яь беседаш. Цхьабакъда, са къамаьл хиннача дуккхача юртахоех уж хIамаш дагадоагIаш саг вацар. Наггахьа культура ЦIен здане чу кино хьокхилга-м ховра царна.

ТIатеIIа къа а хьегаш, шоай къахьегамга хьежжа йоакхо е йоагIаш бола нах дукха ба Пхьилекъонгий - Юрта бахаш: хьайбаш леладераш, механизатораш, шурий - товарни ферма болхлой. Бакъда, культура ЦIен болхлой бовзаш саг-м вац царех.

Дуккхача хана ремонт еш лаьттаб из культура кхуврч. Наха дукха а сатийсад из бIохбаларга. ХIаьта «Назрановский» совхозо из тоабеш тIеххьарча шин шера итт эзар сом ахча а дIалахийтад. Бакъда, цу чу хьийкхача баьде баьццарча басараша, хотташа йизача бетона кIийлено, хIанз а кизгаш деха латтача кораша юртахоша тийса са мукъадоаккхе тамаш я. ХIанз мо мара культура ЦIен болхлой шоаш цу чу ца совце хIаьта а...

Фо чудайта аьлча санна, йийлла латтача йоккхача наIарех чу а ухаш, харцахьа лелача берашта лечкъа моттиг я из. Царех массехк бер сона а дайра цу чу гIаьленаш увзаш а кхы цхьацца харцахьа хIамаш деш а. Цар фуннагIа леладой а, бIаргагургдоацаш баьде я коридор. Царга хIама ала саг а вац цига. Юрта Совета председатела халла дIоагIаш а леха ниI хьайийллача, зала чу а цхьаккха лостам бацар. Гуш цхьаккха а гойтара агитаци яцар. Иштта вIаштIехьалланзар культболхлой планага хьажа а.

Цу деша терко е еза юрта Совета болхлоша а, юстара латта багIац халкъа депутаташ а.

ХIанз, вайна ма харга, эргалоний ха я. ХIаравар ший-шийна бехктокхам тIаэца гIерта ха я. Вай вахарца гIа баьхача бакъахьа ба Пхьилекъонгий - Юртарча культура кхуврча болхлоша а. Дукха кагирхой ба цу юрта цунга сатувсаш.

Х. АУШЕВА.

Редактор **О. Б. ГАДАБОРШЕВ.**

ТЕЛЕПРОГРАММА

3 ФЕВРАЛЬ
I ПРОГРАММА

7.00 — Iуйранара зарядка. Мультфильм. Музыка.
7.30 — «Ха».
8.05 — «Судьба руды». Iилма-довзийтара фильма премьера.
8.15 — «ЗIамига трагедеш». Телевизионни художественни фильм. 2, 3-гIа сереш.
10.35 — Ленингара Iомавала.
11.05 — «Кердадараш».
16.00, 17.15, 19.35 — «Кердадараш».
16.15 — Хьа ленински библиотека. В. И. Ленин. «От разрушения векового уклада к творчеству нового».
16.45 — г. Новгорода «Гусельки» яхача берий фольклорни ансамбла выступлени.
17.20 — «Земляки из Нгетиня». Телевизионни документальни фильм.
18.10 — ДIалокх М. Рособашвилес (гитара).
18.25 — «Автопортрет». Корта бохабу малараш меларах доалача зенах мультипликационни фильм.
18.35 — Яздархочун дош. В. Коротич.
18.50 — Юртбоахама знаней университет.
19.45 — «Сцена кизга». Театральни обозрени.
21.00 — «Ха».
21.40 — «ЗIамига трагедеш». Телевизионни художественни фильм. 3-гIа сери.
22.50 — «Тахан дунен тIа».
23.05 — Эстрадни джазови музыка концерт.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйранара гимнастика.
8.15 — «Наьна иллеш». Телевизионни документальни фильм.
8.35, 9.35 — Физика. 7-гIа класс.
9.05 — Французски мотт. Iомабу 1-гIа шу. 7-гIа передача.
17.05 — Сийлахьча Октябра 70 шу дузаш. «Поезд революции». Документальни фильм.
17.55 — «Февраль бетта сомий беш». Специалиста хьехамаш.
18.10 — «Фу эш робота». Телефильм.
18.30 — «Дунен халкъашта юкъера хьал» (нохчий меттала).
18.45 — «Харцача новкъа». Документальни фильм (нохчий меттала).
19.10 — «Нохч-ГIалгIайчен ди».
19.30 — Республика экранаш тIа.
20.00 — «Бийса даькъала хийла шун, берашI».
20.15 — Реклама.
20.20 — Баскетбол. СССР чемпионат. МаIанах. «Жальгирис» — ВЭФ. Тбилисера передача.
21.00 — «Ха».
21.40 — «Централни телевидене дошоча фондера». СССР халкъа артист М. Жаров.
22.45 — Телевизионни документальни фильмаш: «Эрмитажа кизга», «Зиза техад Саянашка».
23.05 — «Кердадараш».

4 ФЕВРАЛЬ
I ПРОГРАММА

7.00 — Iуйранара гимнастика. Мультфильм. Музыка.
7.30 — «Ха».
8.05 — Э. Григ. Симфони.
8.45 — «ЗIамига трагедеш». Телевизионни художественни фильм. 3-гIа сери.
9.55 — Мультипликационни фильмаш: «Дед Мороз и серый волк», «ДоттагIий массанахьа а корабоагIаргба».
10.25 — «Дунен халкъий творчество».
10.55 — «Кердадараш».
16.00, 17.15. 19.15 — «Кердадараш».
16.15 — «Вай ханара сага сибат». Телевизионни документальни фильмаш: «МоллагIча цIагIа чувола», «ДогIа аренаш».
16.55 — «Игры северного оленя». Фильм-концерта премьера.
17.20 — «ГIаьнарча гIайренех» (Шри-Ланка).
17.55 — «Кайнасские колокола». Фильм - концерта премьера.
18.35 — Чернобыле вIашагIкхетар.
19.25 — «Переступить черту». Телевизионни художественни фильма премьера. 1-гIа сери. «Каьхата бIехал».
21.00 — «Ха».
21.40 — Г. Свиридов — «Дарз» яхача А. С. Пушкина повестана музыкальни иллюстрацеш.
22.15 — «Дунен кагирхойн».
22.50 — «Тахан дунен тIа».
23.05 — РСФСР заслуженни артистка Л. Амарфий юкъе а йолаш музыкальни программа.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйранара гимнастика.
8.15 — «Резерв». Iилма-довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — Информатикан вычислительни техникан лардаш. 10-гIа класс.
9.05, 13.40 — Немций мотт. Iомабу 2-гIа шу. 25-гIа передача.
10.05 — СПТУ дешархошта. Дезала вахара этикех психологи.
10.35, 11.40 — Истори. 9-гIа класс.
11.05 — «Наьна школа».
12.10 — «Целлулоидные мальчики». Телевизионни кхо сери йолча художественни фильма премьера. 1-гIа шу (Итали).
13.10 — А. С. Пушкин. «Песнь о Вещем Олеге».
14.10 — Экран хьехархочунна.
14.40 — «Кердадараш».
14.45 — «Закон довзий хьона?». Телевизионни журнал.
17.10 — «Пушкина строфаш». Телефильм.
17.35 — «Хьажсарча лаьттан сий».
17.55 — «Со укхаза вах». Документальни фильм.
18.15 — «Iа — цIимхара тIахьожамхо». Рейд (гIалгIай меттала).
18.30 — «Мишта ях хьо, бригада?».
18.00 — «Нохч-ГIалгIайчен ди».
19.20 — «Нийсархо» (нохчий меттала).
20.00 — «Бийса даькъала хийла шун, берашI».
20.15 — «Болама кхераязлен тIехьа».
20.20 — Баскетбол. СССР чемпионат. МаIанах. ЦСКА — ВЭФ. Тбилисера передача.
21.00 — «Ха».
21.40 — «Целлулоидные мальчики». Телевизионни кхо сери йолча художественни фильма премьера. 1-гIа сери (Итали).
22.40 — «Кердадараш».

5 ФЕВРАЛЬ
I ПРОГРАММА

7.00 — Iуйранара зарядка. Мультфильм. Музыка.
7.30 — «Ха».
8.05 — С. Михалкова турпалаш экрана тIа. «ЦIе галстук». «Союзмультфильм» 1948 шу.
9.15 — Белгородски витаминни комбината «Юбилейный» яхача культура ЦIен халкъа хора выступлени.
9.25 — «Переступить черту». Телевизионни художественни фильм. 1-гIа сери. «Каьхата бIехал».
10.55 — «Кердадараш».
16.00, 17.25, 19.15 — «Кердадараш».
16.15 — «Запевала». «Песнохорки» яхача фольклорни ансамблах телевизионни очерк.
16.45 — Мультфильмай премьера: «Зизай илли», «Лампочка», «Трое защищают свой дом».
17.30 — «...Ялхайтта шу даьнен бокхагIен».
18.15 — «Алкогольный обман». Iилма - довзийтара фильм.
18.20 — ДIалокх Ерригсоюзни дунен халкъашта юкъерчен конкурсай лауреата А. Севидова (фортепиано).
18.45 — «Аз ишта кхетаду...». Могилевски области «Рассвет» яхача колхоза председателах В. К. Старовойтовах телевизионни очерк.
19.25 — «Переступить черту». Телевизионни художественни фильма премьера. 2-гIа сери. «Маэстро».
21.00 — «Ха».
21.40 — Фигурни катани. Европа чемпионат. Парни катани. ЛоIаме программа. Югославера передача.
22.55 — «Тахан дунен тIа».
23.10 — «В Пушкинской Москве». Документальни фильм.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйранара гимнастика.
8.15 — «Томский лед». Телевизионни документальни фильм.
8.35, 9.35 — Iалам Iомадар. 4-гIа класс.
8.55 — «Московски зоопарке». Iилма-довзийтара фильм.
9.05, 14.10 — Испански мотт. Iомабу 1-гIа шу. 6-гIа передача.
9.55 — «Твоих оград узор чугунный». Iилма - довзийтара фильм.
10.05 — СПТУ дешархошта. Истори. Варшавски договор.
10.35, 11.40 — Ф. М. Достоевский. «Зулами таIазари». 9-гIа класс.
11.05 — «Шахматни школа».
12.10 — «Целлулоидные мальчики». Телевизионни художественни фильма премьера. 1, 2-гIа сереш.
14.40 — «Кердадараш».
14.45 — Исторе уронаш. Телевизионни журнал.
17.20 — «Топ ялар». Телефильм.
17.50 — «УнахцIено».
18.20 — «К счастью пути не тропою сектантов». Телефильм.
18.30 — Дега чу дуьша мугIараш. Т. Бекова творчествах (гIалгIай меттала).
18.50 — Киножурнал.
19.00 — «Нохч-ГIалгIайчен ди».
19.20 — Фильм-реклама.
19.30 — НГIАССР Гостелерадио инструментальни ансамбла концерт.
20.00 — «Бийса даькъала хийла шун, берашI».
20.15 — Массанена а хIаранена а.
20.50 — «Памятник». Телевизионни документальни фильм.
21.00 — «Ха».
21.40 — «Целлулоидные мальчики». Телевизионни кхо сери йолча художественни фильма премьера. 2-гIа сери.
22.35 — «Кердадараш».

6 ФЕВРАЛЬ
I ПРОГРАММА

7.00 — Iуйранара зарядка. Мультфильм. Музыка.
7.30 — «Ха».
8.05 — «Дошо каналгаш». Мультипликационни фильм.
8.25 — «Дунен кагирхойн».
9.00 — ДIалокх В. Лобановс (фортепиано).
9.20 — «Переступить черту». Телевизионни художественни фильм. 2-гIа сери. «Маэстро».
10.50 — «Кердадараш».
16.00, 18.45 — «Кердадараш».
16.15 — «Эрсий къамаьл».
16.45 — С. Михалкова турпалаш экрана тIа. «Цар Даймохк ба».
18.15 — «Вай беш».
18.50 — «Не хочу и не буду». Мультипликационни фильм.
19.00 — «Проблемаш — лехамаш — решенеш». Советски профсоюзий XVIII съезда накъадолхаш.
20.30 — Азербайджански ССР паччахьалкхен халкъа ансамбла концерт. Бакура передача.
21.00 — «Ха».
21.40 — Фигурни катани. Европа чемпионат. МаIанах. ЛоIаме программа. Югославера передача.
22.45 — «Тахан дунен тIа».
23.00 — ЦТ экрана тIа духхьашха. «Звезда и смерть Хоакина Мурьетты». Художественни фильм.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйранара гимнастика.
8.15 — «Морская служба». Телевизионни документальни фильм.
8.35, 9.35 — Географи. 6-гIа класс.
9.05, 14.25 — Английски мотт. Iомабу 1-гIа шу. 16-гIа передача.
10.05 — СПТУ дешархошта. Юкъара биологи. Эволюце керттера лостамаш.
10.35, 11.40 — Истори. 7-гIа класс.
11.05 — АБВГДейка.
12.10 — «Целлулоидные мальчики». Телевизионни кхо сери йолча художественни фильма премьера. 1, 2-гIа сереш.
14.55 — «Кердадараш».
15.00 — Монументальни пропаганда ленински план.
18.30 — «Нохч-ГIалгIайчен ди».
18.50 — «Хано сихдар хьалхадоах».
19.20 — Концерт.
19.50 — «Горская новелла». Художественни фильм.
20.00 — «Бийса даькъала хийла шун, берашI».
20.15 — Бургацацара хоккей. Дунен чемпионат. Швеце сборни — СССР сборни. Швецера сборни.
21.00 — «Ха».
21.40 — «Целлулоидные мальчики». Телевизионни кхо сери йолча художественни фильма премьера 3-гIа сери.
23.00 — «Кердадараш».

7 ФЕВРАЛЬ
I ПРОГРАММА

7.00 — Iуйранара зарядка. Мультфильм. Музыка.
7.30 — «Ха».
8.05 — ДIалокх А. Князева (виолончель).
8.30 — «Монолог о сущности машин». Iилма-довзийтара фильма премьера.
9.00 — «ХIана, сендухьа». Берашта йола передача.
9.30 — «Лехам». Хьалхарча советски самолетий историех.
9.50 — Духовой музыка концерт.
10.35 — Художникех дола дувцараш. «Витберг в Вятке».
11.00 — Дай-ноаной ди — шоатта.
12.30 — «Кагирхой творчество».
13.00 — «Массанена а хIаранена а».
13.30 — «Дошо боргIал». Н. А. Римский - Корсакова опера. А. Спендиарова цIерагIча Ереванский Паччахьалкхен академически операн балетен театра спектакль. Перерыв йолча хана (14.30) — «Кердадараш».
16.15 — «ДоттагIие». Телевизионни журнал.
16.45 — «Гушдари — теша хала [illegible]».
17.45 — Сийлахьча Октябра юбилейга. «Историн доврг-доаца мугIараш». «Москва — Генуя». Художественни фильм.
19.35 — «Кердадараш».
19.45 — Фигурни катани. Европа чемпионат. ЛоIаме халхар. Югославера передача.
21.00 — «Ха».
21.40 — Шоаттден сайрийна.
23.25 — «Кердадараш».
23.30 — ЛоIаме латар. Дунен халкъашта юкъера вIашагIкхетар. СССР сборни — США сборни.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйранара гимнастика.
8.20 — «Четыреста лет спустя». Телевизионни документальни фильма премьера.
8.30 — Ритмически гимнастика.
9.00 — «Iуйранара почта». Музыкальни передача.
9.30 — «Наьна школа».
10.00 — «Женитьба». Субтитраща художественни фильм.
11.35 — «Музыка театре, кино, телевидене». Композитор Андрей Петров.
13.35 — «Целлулоидные мальчики». Телевизионни кхо сери йола художественни фильм. 3-гIа сери.
14.55 — Баскетбол. СССР чемпионат. МаIанах. ЦСКА — «Жальгирис». Тбилисера передача.
16.40 — «Остров капитанов». Мультипликационни фильма премьера.
17.10 — «Браво, бравушки». Телевизионни фильма премьера.
17.45 — «Нохч-ГIалгIайчен кIира».
17.55 — Люблю я Кавказ... Пушкинах оала дош (нохчий меттала).
18.25 — Сийлахьча Октябра 70 шу дузаш. Йодаш я шоллагIа Ерригсоюзни.
18.45 — Дагадоха, сайта. Телефильм.
19.10 — Телехьажархой дехарца, концерт.
19.40 — «Р. Шумана вокальни цикл». Илли оал РСФСР заслуженни артисткас О. Соловьевас. Свердловскера передача.
20.00 — «Бийса даькъала хийла шун, берашI».
20.15 — «БаьцовгIай дуне».
21.00 — «Ха».
21.40 — «Летнее происшествие». Телевизионни художественни фильма премьера. 1, 2-гIа сереш. Перерыв йолча хана (22.50) — «Кердадараш».

8 ФЕВРАЛЬ
I ПРОГРАММА
АЭРОФЛОТА ДИ

7.00 — Iуйранара зарядка. Мультфильм. Музыка.
7.30 — «Ха».
8.05 — Аэрофлота Денга. «Выбираю Антарктиду». Телевизионни документальни фильм.
8.30 — Ритмически гимнастика.
9.15 — Спортлото тираж.
9.30 — «Будильник».
10.00 — «Аз гIулакх ду Советски Союза!».
11.00 — «Iуйранара почта». Музыкальни передача.
11.30 — Никъ берий клуб.
12.30 — Музыкальни киоск.
13.00 — «Юртара сахьат».
14.00 — «УнахцIено».
14.45 — Фигурни катани. Европа чемпионат. Кхалнах. ЛоIаме программа. Югославера передача.
15.40 — «Вай цIа». Телевизионни журнал.
16.25 — Ваьча дийнахьа денз 100 шу дузаш. «Чапаев». Художественни фильм.
18.00 — «Дунен халкъашта юкъера панорама».
18.45 — «Бегашта а боккха а». Сатирически передача.
19.15 — Фигурни катани. Европа чемпионат. Хьокхара выступленеш. Югославера передача.
21.00 — «Ха».
21.40 — Бека, пандар.
23.30 — «Кердадараш».

II ПРОГРАММА

8.00 — «Зарядка е дIаотта!».
8.20 — «И капли росы на рассвете». Телевизионни художественни фильм.
9.30 — Л. Бетховен. № 2 йола симфони.
10.20 — Киргизски телевидене программа.
11.10 — «Эрсий къамаьл».
11.40 — Илли оал Татарски АССР заслуженни артисткас Х. Хиннятова. Казанера передача.
12.00 — Саг. Лаьтта. Вселенни.
12.30 — «Къонау Iажаш», «Цу фаьлга тIа ишта да...». Мультипликационни фильмаш.
13.00 — «Цисхах...». Телевизионни художественни фильм.
14.10 — Ч. Диккенс. «Пиквинский клуб» М. Горьки цIерагIча Ленинградски Доккхача драматически театра спектакль.
16.40 — Бургацацара хоккей. Дунен чемпионат. Швецера передача.
17.25 — «Дунен музыкальни культура ганзера». С. С. Рахманинов.
18.00 — Бургацацара хоккей. Дунен чемпионат. Финал. 2-гIа тайм. Швецера передача.
18.45 — «Автограф». Литературни викторина.
20.00 — «Бийса даькъала хийла шун, берашI».
20.15 — «Дунен кагирхойн».
20.50 — ДIалокх Э. Москвитина (арфа).
21.00 — «Ха».
21.40 — «Ты мой восторг. Мое мученье...». Художественни фильм.

РАДИО

3 ФЕВРАЛЬ

6.40 — Керда хоамаш.
6.55 — 7.00 — Хоамаш.
8.15 — Республикански газетий обзор.
8.30 — Передачай программа.
8.36 — 9.00 — Лирически ашараш.
9.15 — Октябра 70 шу дизара — толамца накъадолхаш! «Соцкультбыта объекташ хьалъяра — теркам» (нохчий меттала).
9.30 — 10.00 — «Къона заманхо» (гIалгIай меттала).
16.00 — Передачай программа. Хаоттам.
16.01 — «Юрта экономикана — лакха боарам». Беседа.
16.16 — 17.00 — «Шоана, юртбоахаме хьалхалаттараш». Концерт.
18.00 — Керда хоамаш.
18.30 — 18.40 — «Iа ферме».

УКВ

19.00 — В. Машин. «Новкъост, теша». Радиопостановка.
19.41 — «Къона оазаш». Концерт.
20.26 — Лирически иллеш.

4 ФЕВРАЛЬ

6.40 — Керда хоамаш.
6.55 — 7.00 — Хоамаш.
8.15 — Республикански газетий обзор.
8.30 — Передачай программа.
8.36 — 9.00 — Илли оал Дагаев Валида.
11.15 — «Халкъа тIахьожам — балха тIа» (гIалгIай меттала).
11.30 — 12.00 — «Хьона, Даьхе, салтечун дог» (нохчий меттала).
15.15 — 15.45 — «Советски музыкальни культура ганзера». Д. Шостакович — нийслагIа симфони.
16.00 — Передачай программа. Хаоттам.
16.01 — «Дунен халкъашта юкъера хьал» (гIалгIай меттала).
16.15 — Спортивни Нохч-ГIалгIайче.
16.35 — 17.00 — «Новкъост» яха дискуссионни клуб.
18.00 — Керда хоамаш.
18.30 — 18.40 — «Хьайбаш Iаьхар дисар — экономически зе». Беседа (нохчий меттала).

УКВ

19.00 — Илли оал Мирей Матьес.
19.38 — Лоаца дувцараш.
19.53 — Нохч-ГIалгIай ашарий концерт.

5 ФЕВРАЛЬ

6.40 — Керда хоамаш.
6.55 — 7.00 — Хоамаш.
8.15 — Республикански газетий обзор.
8.30 — 9.00 — Нохч-ГIалгIай ашарий концерт.
11.15 — «Iай юртарча клубе» (нохчий меттала).
11.30 — «Къахьегамга хьежжа да сий а». Корреспонденци (гIалгIай меттала).
11.45 — 12.00 — «Керттера бахьан — динал».
17.15 — Передачай программа. Хаоттам.
17.16 — «Керда гIулакхаш — вахаре» (гIалгIай меттала).
17.31 — «Шоана, кхалнах». Радиожурнал (нохчий меттала).
18.00 — Керда хоамаш.
18.30 — «Юртара вахар» (гIалгIай меттала).
18.40 — «Атеист». Радиожурнал.
18.55 — 19.00 — Реклама.

УКВ

19.00 — «Изумруд» яха А. Куприна дувцар.
19.32 — А. Шахбулатова произведенешта юкъера концерт.
20.18 — «Къаьра дув». А. Ведзижева романа юкъера корта.
20.43 — С. Димаев. Соната.

6 ФЕВРАЛЬ

6.40 — Керда хоамаш.
6.55 — 7.00 — Хоамаш.
8.15 — Республикански газетий обзор.
8.25 — Передачай программа.
8.30 — «Къахьега лакха дикал йолаш» (нохчий меттала).
8.45 — 9.00 — Эргалоний наькъагIа. «Пятилетка — шоллагIа шу».
11.15 — 12.00 — «Оперца вIашагIкхетар».
15.15 — «Поэта тIахьехама дош» (гIалгIай меттала).
15.35 — 15.40 — Ашараш.
17.15 — Передачай программа. Хаоттам.
17.16 — «Къахьеганза долча рузкъана — никъ бехка» (нохчий меттала).
17.31 — «ЦIе сийгаш» (гIалгIай меттала).
18.00 — Керда хоамаш.
18.30 — «Хургболча хьувкъама йоахо еш».
18.40 — 19.00 — «Советаши вахари».

УКВ

19.00 — «Илли — халкъа дог». Музыкальни передача.
19.44 — Илли оал Дудаев Зелимхана.
20.20 — Мехкарий лирически иллеш.

7 ФЕВРАЛЬ

6.40 — Керда хоамаш.
6.55 — 7.00 — Хоамаш.
8.15 — Республикански газетий обзор.
8.30 — Передачай программа.
8.35 — 8.45 — «Юртара вахар» (нохчий меттала).
10.15 — «Обществои закони». Радиожурнал (гIалгIай меттала).
10.35 — 10.40 — Реклама.
11.00 — «Къонал».
11.30 — 12.00 — «Фамилия обычная мои». Литературни передача.
12.40 — «Сатирически микрофон» (нохчий меттала).
13.00 — 13.15 — «Бригадни подряд — балха тIа» (гIалгIай меттала).
15.15 — 16.00 — «Сихдара наькъаш». ГрозНИИ-ра передача.
18.00 — 19.00 — «Музыкальни почта».

УКВ

19.00 — Оперетта монтаж. А. Жилинский. «В краю голубых озер».
19.45 — Художественни самодеятельноста доакъашхой выступлени.
20.13 — Лирически илле концерт.

8 ФЕВРАЛЬ
АЭРОФЛОТА ДИ

7.15 — Республикански газетий обзор.
7.30 — Передачай программа.
7.35 — 7.40 — Хоамаш.
8.25 — 9.00 — «Шоана дукхаеза ашараш».
11.20 — 12.00 — Аэрофлота Денна хетаяь музыкальни программа.
15.15 — 15.30 — «Коммунист — лакха цIи» (гIалгIай меттала).
16.00 — «Школьни глобус».
16.30 — 17.00 — «Къона тIехье» (нохчий меттала).
18.00 — 19.00 — «Иллеца доттагIал долчарна». Концерт.

УКВ

19.00 — «Верасы». Концерт.
19.36 — Сакъердаме иллеш.
20.18 — «Сакъердамеча тагIе тIа». Беламе программа.
20.33 — Иллеш, ашараш, халхараш.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместитела — 2-85-07; бехктокхама секретара — 2-84-68; отделий: партийни вахара — 2-80-12, 2-54-04; промышленностен транспортен — 2-75-81, 2-65-01; юрта боахама — 2-47-84. 2-90-60; культура — 2-64-75, 2-75-78; письмой — 2-85-64: машинописни бюро — 2-89-51; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделов: партийной жизни — 2-80-12, 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-75-8-, 2-65-01; сельского хозяйства — 2-90-60. 2-47-84; культуры — 2-64:75, 2-75-78; писем — 2-85-64: машинописное бюро — 2-89-51; корректорская — 2-89-88.

Газет арадувл шинареи. ереи, шоаттеи деношка

СФ02069. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 461.